

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
GENEL PSİKOLOJİ BİLİM DALI

CİNSEL ŞİDDET MAĞDURUNU İNSANDIŞILAŞTIRMADA
MAĞDURUN AKADEMİK BAŞARISININ ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Nihan KAYA

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Meral GEZİCİ YALÇIN

BOLU 2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Nihan KAYA'ya ait, "Cinsel Şiddet Mağdurunu İnsandışılaştırmada Mağdurun Akademik Başarısının Etkisi" adlı çalışma, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak oy birliğiyle / oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

04.05.2018

Unvan, Adı, Soyadı

Üye (Tez Danışmanı) : Dr. Öğr. Üy. Meral GEZİCİ YALÇIN

Üye : Prof. Dr. Hamit COŞKUN

Üye : Dr. Öğr. Üy. Nagihan TAŐDEMİR

İmza

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Yaőar AYYILDIZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “**Cinsel Şiddet Mağdurunu İnsandışılaştırmada Mağdurun Akademik Başarısının Etkisi**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nihan KAYA

04 / 05 / 2018

ÖN SÖZ

Tez hazırlama sürecinde sabırla yanımda olan ve bu süreçte bana çok şey öğreten, yapabileceğim ve başarabileceğim şeyler için beni cesaretlendiren, manevi desteğini benden esirgemeyen tez danışmanım değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Meral GEZİCİ YALÇIN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecinde akademik desteğini benden esirgemeyen arkadaşım Merve KOÇAK'a çok teşekkür ederim.

Çalışmamın uygulama aşamasında bana çok desteği olan manevi desteğini hep yanımda hissettiğim arkadaşım Medine KIRTAY'a ve bu süreçte manevi desteğini esirgemeyen arkadaşım Büşra ÖZTÜRK'e çok teşekkür ederim.

Hayatıma anlam kattığı ve bu süreçte yanımda olduğu için Fırat ALTUNTAŞ'a çok teşekkür ederim.

Son olarak, bütün eğitim hayatım boyunca bana inanan ve benden hiçbir desteğini esirgemeyen aileme her durumda yanımda oldukları için sonsuz teşekkür ederim. İyi ki varsınız.

ÖZET

CİNSEL ŞİDDET MAĞDURUNU İNSANDIŞILAŞTIRMADA MAĞDURUN AKADEMİK BAŞARISININ ETKİSİ

Nihan KAYA

Yüksek Lisans Tezi

Genel Psikoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Meral GEZİCİ YALÇIN

Mayıs 2018, 81 + xiii Sayfa

Bu araştırmada, cinsel şiddet mağdurunun akademik durumunun, mağduru insandışılaştırma ve mağdura yönelik tutumlar üzerindeki etkileri incelenmiştir. İnsandışılaştırma, insana ait olan özelliklerin başka bir kişiye veya gruba daha az atfedilmesidir. Bu araştırmada Haslam (2006)'ın kavramsallaştırması benimsenmiş ve insandışılaştırmanın iki farklı alt boyutu (insan doğasının veya insana özgülüğün inkâr edilmesi) sıfatlarla ölçülmüştür. Her bir insandışılaştırma boyutu hem pozitif hem negatif özellikleri içermektedir.

Araştırmalar, bireylerin cinsel şiddet olaylarına karşı tutumlarını belirleyen etmenlerden birinin de cinsel şiddet mağdurunun özellikleri olduğunu göstermektedir. Bu nedenle bu araştırmada cinsel şiddet mağdurunun akademik durumu, bir mağdur özelliği olarak ele alınmıştır ve akademik durum başarılı veya başarısız olarak manipüle edilmiştir. Bunun dışında, Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin hazırlayıcı etkisi (manipülasyondan önce veya sonra verilmesi), ayrıca katılımcının cinsiyetinin mağduru insandışılaştırma üzerindeki etkileri de incelenmiştir.

Araştırma, 2 (ahlaki uzaklaşmanın hazırlayıcı etkisi: önce, sonra) x 3 (akademik durum: başarılı, başarısız, kontrol) x 2 (katılımcının cinsiyeti: kız, erkek) ANOVA

desenine sahiptir. Çalışmaya Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu'nda öğrenim gören 117 öğrenci (yaş Ort. = 19.36; SS. = 1.07) katılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre, akademik durumu başarılı veya başarısız olan mağdurla karşılaştırıldığında akademik durum hakkında bilgi verilmeyen kontrol koşulundaki katılımcılar, cinsel şiddet mağduruna *insan doğasına* ait pozitif özellikleri anlamlı bir şekilde daha fazla atfetmişlerdir. Mağdurun akademik durumundan söz edilmeyen kontrol koşulundaki katılımcılar, mağdurun akademik olarak başarılı olduğu bilgisi verilen koşuldaki katılımcılara kıyasla *insan doğasına* ait negatif özellikleri anlamlı bir şekilde mağdura daha fazla atfetmiştir. Buna ek olarak, mağdurun akademik olarak başarısız olduğu bilgisi verilen koşuldaki katılımcılar, mağdurun akademik olarak başarılı olduğu bilgisi verilen katılımcılara kıyasla *insan doğasına* ait negatif özellikleri mağdura daha fazla atfetmiştir. *İnsana özgü* özellikleri atfetme açısından da anlamlı farklılıklar gözlenmiştir: Akademik olarak başarısız olduğu bilgisi verilen mağdura pozitif özellikler daha az atfedilirken, akademik olarak başarılı olduğu bilgisi verilen mağdura negatif özellikler daha az atfedilmiştir.

Ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verilmesi, kadın katılımcıların mağdurla empati kurma düzeyini düşürürken, erkek katılımcıların mağdurla empati kurma düzeyini artırıcı yönde etki yapmıştır. Bunun yanında, katılımcılar mağdurun akademik olarak başarısız olduğu bilgisi verilen koşulda mağdurla daha fazla empati kurmuştur. Kadın katılımcılar mağdurla daha fazla özdeşim kurarken, ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği koşulda kadın katılımcıların özdeşim kurma düzeyleri anlamlı bir şekilde düşmüştür.

Anahtar Kelimeler: Cinsel Şiddet, Ahlaki Uzaklaşma, İnsandışılaştırma, Mağdurla Empati, Mağdurla Özdeşim

ABSTRACT

THE EFFECT OF ACADEMIC SUCCESS ON DEHUMANISATION OF THE VICTIM OF SEXUAL HARRASMENT

Nihan KAYA

Master's Thesis

Department of General Psychology

Thesis Advisor: Dr. Meral GEZİCİ YALÇIN

May 2018, 81 + xiii Pages

In this study, the effect of academic status of the victim of sexual violence on dehumanization of, and attitudes towards the victim were examined. Dehumanization is denying the human characteristics of another person or group. In this study Haslam's (2006) conceptualization was adopted and the two different dimensions of dehumanization (denial of human nature or human uniqueness) were implicitly measured. Each dimension of dehumanization includes both positive and negative traits.

Research show that one of the factors affecting the attitudes of individuals towards sexual violence incidents is the characteristics of victims. In this study, therefore, academic status of the victim was considered as one of the characteristics of the victim, and it was manipulated as successful versus unsuccessful. Besides, the priming effect of Moral Disengagement Scale (the order of presenting scale before or after the manipulation), as well as the gender of participants on dehumanization of, and attitudes towards the victim were examined. The present research has a 2 (priming effect of moral disengagement: before, after) x 3 (academic status: successful, unsuccessful, control) x 2 (participants' gender: woman, man) ANOVA design. Total of 117 students studying at Abant İzzet Baysal University School of Foreign Languages participated in the study.

According to the results, participants were more likely to attribute positive human nature traits to the victim of the sexual harassment compared to the control condition where the academic status was not mentioned. The academically unsuccessful victim was attributed more negative human nature traits than the academically successful victim, while the victim was attributed more negative human nature traits in the control condition. In terms of human uniqueness, positive traits were less attributed to the academically unsuccessful victim, while negative traits were less attributed to the academically successful victim. Presenting the Moral Disengagement Scale before the manipulation reduced the level of female participants' empathy for the victim, while it increased the men's level of empathy for the victim. Participants felt empathy for the victim who was told as an unsuccessful student. While female participants were more likely to identify with the victim, the level of identification decreased significantly in the condition where Moral Disengagement Scale was presented beforehand.

Key words: Sexual Violence, Moral Disengagement, Dehumanization, Empathy for the Victim, Identification with the Victim

İÇİNDEKİLER

ONAY FORMU.....	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI.....	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER LİSTESİ.....	ix
TABLolar LİSTESİ	xii

GİRİŞ.....	1
------------	---

I. BÖLÜM

1. KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTERATÜR.....	6
1.1. Şiddet	6
1.1.1. Kadına Yönelik Şiddet	6
1.1.1.1. Fiziksel Şiddet	7
1.1.1.2. Psikolojik/Duygusal Şiddet	8
1.1.1.3. Ekonomik Şiddet	8
1.1.1.4. Cinsel Şiddet.....	8
1.1.2. Kadına Yönelik Şiddetin Tarihsel Gelişimi	9
1.1.3. Cinsel Şiddetin Yaygınlığı	11
1.1.3.1. Dünyadaki Oranlar	11
1.1.3.2. Türkiye’deki Oranlar	12
1.1.4. Cinsel Şiddet İçeren Davranışlar.....	12
1.1.5. Cinsel Şiddetin Mağdurlar Üzerindeki Olumsuz Sonuçları.....	13
1.2. Tecavüz Mitleri.....	14
1.3. Tecavüz Olgusuna Yönelik Tutumları Etkileyen Mağdura Ait Özellikler.....	15
1.4. Ahlaki Uzaklaşma (Moral Disengagement)	16

1.4.1. Cinsel Şiddette Ahlaki Uzaklaşmanın Etkisi	17
1.5. İnsandışılaştırma (Dehumanization).....	18
1.6.Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı	21
1.7. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	23
1.8. Araştırmanın Hipotezleri	24

II. BÖLÜM

2.1. YÖNTEM	27
2.1.1. Örneklem.....	27
2.1.2. İşlem.....	28
2.1.3. Veri Toplama Araçları	29
2.1.3.1. Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği (Moral Disengagement Scale)	29
2.1.3.2. Sosyal Beğenirlik Ölçeği	30
2.1.3.3. Manipülasyon Öyküsü ve Manipülasyon Kontrol Soruları	30
2.1.3.4. Bağımlı Değişken Ölçümleri	31
2.1.3.4.1. Mağdurla Özdeşim	31
2.1.3.4.2. Mağdurla Empati	31
2.1.3.4.3. İnsandışılaştırma.....	31

III. BÖLÜM

3. BULGULAR.....	33
3.1. Ölçeklerin Geçerlik ve Güvenirlik Analizi Bulguları.....	33
3.1.1. Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Analizi.....	33
3.1.2. İnsandışılaştırma Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Analizi.....	36
3.2. Manipülasyon Kontrol Sorularına Dair Bulgular	38
3.3. Değişkenler Arası İlişkilerin İncelenmesi	39
3.4.Ortalamalar Arası Farkların İncelenmesi	40
3.4.1. İnsan Doğası Pozitif Özellikler	40
3.4.2. İnsan Doğası Negatif Özellikler.....	41
3.4.3. İnsana Özgü Pozitif Özellikler.....	41
3.4.4. İnsana Özgü Negatif Özellikler.....	48
3.4.5. Mağdurla Empati.....	49

3.4.6. Mağdurla Özdeşim	51
-------------------------------	----

IV. BÖLÜM

4. TARTIŞMA	53
--------------------------	-----------

V. BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	60
----------------------------------	-----------

KAYNAKLAR	62
------------------------	-----------

EKLER

Ek 1: Ahlakî Uzaklaşma Ölçeği	72
Ek 2: Manipülasyon hikayeleri	73
Ek 3: Tecavüz Senaryosu	74
Ek 4: Manipülasyon Kontrol Soruları	75
Ek 5: İnsandışılaştırma Ölçeği.....	76
Ek 8: Mağdurla Özdeşim Ölçeği	77
Ek 9: Mağdurla Empati Ölçeği	78
Ek 10: Demografik Bilgi Formu.....	79
Ek 11: Gönüllü Katılımcı Bilgilendirme Formu.....	80
Ek 12: Deney Sonrası Bilgilendirme Formu	81

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Araştırma Desenine Göre Katılımcıların Dağılımı.....	27
Tablo 2.2: Örneklemin Cinsiyet Açısından Dağılımı	27
Tablo 3.1: Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği Maddelerinin Ortalama ve Normal Dağılım Değerleri	34
Tablo 3.2: Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği İçin Madde-Toplam Korelasyonu ve Madde Silindiğinde Cronbach Değerleri	36
Tablo 3.3: İnsandışılaştırma Ölçeği Ortalama, Standart Sapma ve Normal Dağılım Değerleri	38
Tablo 3.4: Değişkenlerin Birbirleriyle İlişkilerine Dair Korelasyon Analizi Sonuçları	39
Tablo 3.5: İnsan Doğası Pozitif Özellikler Ölçümü Değerleri	41
Tablo 3.6: İnsan Doğası Negatif Özellikler Ölçümü Değerleri	41
Tablo 3.7: İnsana Özgü Pozitif Özellikler Ölçümü Değerleri	42
Tablo 3.8: Akademik Durumun (Başarılı, Başarısız, Kontrol Grubu), Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin Verilme Sırasının (Önce veya Sonra) ve Katılımcıların Cinsiyetinin (Kadın, Erkek) Ortak Etkisinin İnsana Özgü Pozitif Özellikleri Atfetme Ölçümü Değerleri.....	48
Tablo 3.9: İnsana Özgü Negatif Özellikler Ölçümü Değerleri	49
Tablo 3.10: Mağdurla Empati Ölçümü Değerleri	49
Tablo 3.11: Cinsiyetin ve Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin Verilme Sırasının (Önce veya Sonra) Mağdurla Empati Kurma Ortak Etkisi Ölçümü Değerleri.....	50
Tablo 3.12: Akademik Durum, Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin Verilme Sırası (Önce veya Sonra) ve Cinsiyetin Mağdurla Empati Kurma Ortak Etkisi Ölçümü Değerleri	51
Tablo 3.13: Cinsiyetin Mağdurla Özdeşim Kurma Temel Etkisi Ölçümü Değerleri	51

Tablo 3.14: Akademik Durum, Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin Verilme Sırası (Önce, Sonra) ve Cinsiyetin Mağdurla Özdeşim Kurmada Ortak Etkisi Ölçümü Değerleri	52
---	----

GİRİŞ

Şiddet çok yönlü bir kavram olduğu için çeşitli kaynaklarda farklı tanımlamalarla karşılaşılmaktadır. Türk Dil Kurumu'na göre şiddet, 'bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik', 'karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma' ve 'kaba güç' gibi anlamlara sahiptir (<http://www.tdk.gov.tr>, 24 Ağustos 2017'de erişildi). Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı*'nda (2016-2020) şiddet, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan bireyin zarar görmesine sebebiyet verecek hareketler, buna katkıda bulunacak kısıtlayıcı bir davranış içeren ve herhangi bir yerde gerçekleşebilecek olan her türlü tutum ve davranış olarak tanımlanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre şiddet, kişinin bir başka kişiye, bir gruba ya da topluluğa karşı yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişim bozukluğu ya da mahrum bırakma gibi durumlarla yüksek olasılıkla sonuçlanacak şekilde bir fiili, tehdidi, gücü ya da fiziksel şiddeti kasıtlı olarak kullanmasıdır (WHO, 2002). Şiddet denildiğinde akla ilk gelen genellikle fiziksel şiddettir. Yapılan çalışmalarda bunu doğrulamaktadır. Evli kadınların aile içindeki şiddete bakış açılarını belirlemek amacıyla yapılan bir araştırmada, kadınların büyük bir oranının (%59.7) şiddeti fiziksel şiddet olarak algıladığı gözlenmiştir (Güler, Tel ve Özkan Tuncay, 2005).

Kadına yönelik şiddet tüm dünyada yaygındır (Dünya Sağlık Örgütü, 2002). Türkiye'de de örneğin, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün (2015) bir çalışmasına göre, evlenmiş kadınların yaşamlarının herhangi bir döneminde eşleri veya birlikte oldukları erkekler tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalma oranı %38'dir. Kadına yönelik erkek şiddetinin kültürde kabul edilebilir olarak görülmesi, şiddetin yaygın olması üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye, namus temelli toplulukçu kültürün egemen olduğu (Uskul, Cross, Sunbay, Gercek-Swing, ve Ataca, 2012) bir ülkedir ve namus kültürlerinde bireylerin cinsiyete özgü namus kodlarına uygun davranmaları beklenmektedir. Bu kodları ihlal eden kadının şiddet görmesi veya

cezalandırılması ise meşru görülmektedir (Sakallı-Uğurlu ve Akbaş 2013).Kadınların aleyhine olan bu normlar, sadece erkekler tarafından değil, kadınların kendisi tarafından da içselleştirilmektedir (Yaman-Efe ve Ayaz 2010).

Cinsel şiddetin bir türü olan tecavüz, toplumda sadece belirli bazı kadınların başına gelen/gelebilecek olan bir durum olarak algılanmaktadır (Burt, 1980; Lonsway ve □erin□rald 1994). Yaşanmış olaylar ise sosyal gerçekliğin böyle olmadığına, kadınların önemli bir bölümünün cinsel şiddete maruz kaldığına işaret etmektedir (Boyacıoğlu 2016: 128). Ancak erkek egemen toplumsal yapı, çok sayıdaki bilimsel bulguya rağmen bu algının devam etmesini sağlamakta ve tecavüzle ilgili algıların erkekler lehine işlemesine yol açmaktadır. Yaşanan bir tecavüz olayında erkeğin saldırganlığından daha çok, kadının özellikleri konuşulmaktadır. Çünkü kadının cinsiyet normlarıyla uyumlu davranmaması durumunda, erkekliğin saldırganlığı haklı görülmekte ve kadın suçlanarak erkeğin yaptığı davranış meşrulaştırılmaktadır. Şiddetin meşrulaştırması, çeşitli mekanizmalar vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Bu mekanizmaların etkilerini ortaya çıkarmak tecavüzle ilgili yanlış tutumların nasıl devam ettirildiğinin de daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir.

Kadına yöneltilmiş saldırgan bir eylem olarak tecavüz, erkeğin ahlakdışı davranışından ötürü suçlanmasını engelleyen mekanizmalar sayesinde kabul edilebilir hale getirilmektedir. Başka bir anlatımla, hem fail hem de genel olarak toplum, kendini bilişsel olarak düzenlemektedir. Böylece fail, örneğin suçluluk duygusundan ve toplumdan dışlanmaktan kurtulurken, diğer bireylerde yaşanan olayın mağdurun sorumluluğunda olduğunu düşünerek herhangi bir psikolojik çelişki veya gerginlik hissetmemiş olur. Bireylerin olumsuz duygular hissetmesini engelleyen bu bilişsel mekanizmalar, Bandura (1999) tarafından ahlaki uzaklaşma kavramıyla ele alınmıştır. Yapılan çalışmalarda ahlaki uzaklaşmanın tecavüze yönelik tutumlarla ilişkili olduğu gösterilmiştir (Carroll 2009; Petruccelli vd. 2017; Vance, Sutter, □erin ve Heesacker 2015). Bu araştırmada tecavüz mağduruna yönelik tutumlar, ahlaki uzaklaşmanın hazırlayıcı etkisi bağlamında, ahlaki uzaklaşma mekanizmalarından biri olan insandışılaştırma açısından incelenmiştir.

Bu araştırmada Ahlaki Uzaklaşma leğinin uygulanma sırasının (manipülasyondan önce veya sonra verilmesi) kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark yaratacağı beklenmiştir. Bunun nedeni, kadınların ve erkeklerin bilgi işleme süreçlerindeki farklılıklardır. Seçicilik Hipotezi (Selectivity Hypothesis), kadınların ve erkeklerin bilgi işleme süreçlerinin farklı olduğunu varsaymaktadır (Meyers-Levy ve Maheswaran 1991: 63). Bu varsayıma göre kadınlar gelen bilgiyi daha kapsamlı işlemekte ve detaylandırmakta, erkekler ise daha seçici olarak bilgiyi işlemekte ve daha belirgin ipuçlarına güvenmektedir (Meyers-Levy ve Loken 2015:134). Seçicilik hipotezi, yüksek ilgilenim durumları hariç, erkeklerin bir yargıya varmadan önce iletide verilen bütün bilgiyi etraflıca incelemeksizin bilginin küçük bir parçasından faydalanarak kararlarını verdiğini, başka bir ifadeyle seçici davranabildiğini; kadınlarınsa bir yargıya varmadan önce verilen bilginin tamamını kullandıklarını ileri sürmektedir (Putrevu 2004, Akt. Yağcı ve İlarıslan 2010: 140). Yine seçicilik hipotezi, erkeklerin ilk aldıkları bilgiye göre karar verdiklerini, kadınlarınsa son aldıkları bilgiye dayalı olarak hüküm verdiklerini savunmaktadır (Meyers-Levy 1989, Akt. Carsky ve Zuckerman 1991: 44-45). Seçicilik Hipotezi temel alındığında, Ahlaki Uzaklaşma leğini önce dolduran erkeklerin, kendilerine sunulan hikayedeki tecavüz mağduruna ilişkin değerlendirmede bulunurken bu hazırlayıcı etki çerçevesinde cevap vereceği varsayılabilir.

Tecavüz mağdurunun özellikleri, kişilerin tecavüze yönelik tutumlarını etkilemektedir. Yapılan bir meta-analizine göre, tecavüz mağdurunun giyim tarzı, fiziksel çekiciliği, tanıdık olup olmaması gibi özellikleri mağduru suçlama üzerinde anlamlı etkilere sahiptir (Whatley 1996). Bu çalışmada da akademik durum, tecavüz mağdurunun bir özelliği olarak ele alınmıştır. Tecavüz mağdurunun özelliği olarak akademik durumun seçilmesinin sebebi, katılımcıların niversite ğrencisi olmasıdır. Akademik başarı, öğrenciler arasında önem arz etmekte ve statü açısından değerlendirilmektedir. Aktan ve Güvenç (2008: 29), kalıpyargıları inceledikleri çalışmalarında akademik olarak başarılı veya başarısız olmanın okul ortamında statüyü tanımlayıcı nitelikte olduğunu ifade etmişlerdir. Statü göstergesi olarak kabul edilen akademik durumun, mağdurun insandışılaştırılması (insandışılaştırma da kalıpyargıları barındıran bir olgudur) zerindeki etkisini incelemek bu araştırmanın diğer bir odak

noktasıdır. Akademik olarak başarılı olmanın statü kazandırdığı düşünüldüğünde, başarılı olan kadın öğrencinin olumlu algılanması beklenebilir. Çünkü genel olarak insanlar becerikli, zeki ve yetenekli olan başkalarını daha çok sevme eğilimine sahiptir (Taylor, Peplau ve Sears 2010: 253). Hakkında bilgi sahibi olunsun ya da olunmasın, sevilen bir kişinin pek çok yönden iyi özelliğe sahip olduğu varsayılmaktadır (halo etkisi; Taylor, Peplau ve Sears 2010: 534). Bu açıdan bakıldığında, başarılı bir öğrencinin diğer alanlarda da olumlu algılanacağı beklenebilir.

Buna karşın, Kalıpyargı İçeriği Modeli (Stereotype Content Model; Fiske vd. 1999; 2002) halo etkisinden farklı bir görüş ortaya atmaktadır. Bu modele göre gruplararası kalıpyargılar, yetkinlik (competence) ve sıcaklık (warmth) olmak üzere iki boyuta ayrılmaktadır. Bu model çerçevesinde, yüksek statüye sahip (ör. Zengin insanlar, iş kadınları) olan grupların yani rekabetçi dış grupların yetkinlik olarak yüksek, ancak sıcaklık olarak düşük algılandığı savunulmaktadır (Fiske vd. 2002: 878-879). Başka bir ifadeyle, yetkin olanların soğuk, yetkin olmayanların ise sıcak algılandığı, bu iki boyutun kalıpyargıların temelini oluşturduğu öne sürülmektedir (Fiske vd. 1999: 474). Yüksek yetkinlik ancak düşük sıcaklık atfedilen gruplara (ör. Zengin insanlar) karşı kıskançlık/haset duygusunun, düşük yetkinlik ancak yüksek sıcaklık atfedilen gruplara (ör. Yaşlı insanlar, ev hanımları) karşı ise merhametin ortaya çıkacağı ifade edilmiştir (Fiske vd. 2002: 881). Bu çerçevede düşünüldüğünde, akademik olarak başarılı bir öğrencinin daha yetkin algılanması, onun insan doğasına ait bir özellik olan sıcaklık boyunda daha düşük değerlendirilmesine yol açabilir ve bu durum başarılı olan öğrenciye insana ait özelliklerin daha az atfedilmesine (insandışılaştırılması) yol açabilir. Öte yandan, akademik olarak başarısız olan bir öğrenci, yetkinlik olarak düşük ancak sıcaklık boyutunda yüksek olarak algılandığında merhamet duygusu harekete geçeceğinden, bu öğrenciye insana ait özellikler daha fazla atfedilerek, başarılı öğrenciye kıyasla insandışılaştırma boyutunda daha düşük puanlar verilmesi beklenebilir.

Kısaca, bu çalışmanın temel odak noktası, ahlaki uzaklaşmanın hazırlayıcı etkisinin ve tecavüz mağdurunun akademik durumunun mağduru insandışılaştırmaya ve tecavüze yönelik tutumlara etkisini araştırmaktır. Böylece, tecavüz olayının ardından

yardıma, desteğe ve anlayışa muhtaç olduğu bir durumda olan kadının başkaları tarafından suçlanması, dışlanması sağlayan insandışılaştırma mekanizması incelenecektir. Tecavüz mağduruna yönelik tutumları etkileyen faktörlerin anlaşılması, önyargılı ve dışlayıcı tutumların ve inançların ortadan kaldırılmasında neler yapılması gerektiği hakkında yol gösterici olabilir. Dolayısıyla bu çalışmanın bulguları, kadınların ikinci bir mağduriyet yaşamamalarına ya da haklarını savunabilmelerine katkı sunabilir. Kadınların büyük çoğunluğunun maruz kaldığı cinsel şiddet sadece kadınların sorunu değildir. Cinsel şiddetin meşrulaştırılmasında rol oynayan mekanizmalardan biri olan insandışılaştırmanın incelenmesinin amacı, bu konudaki literatüre katkı sağlamaktır. Uluslar arası literatürde ahlaki uzaklaşma ve cinsel şiddet arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara rastlanırken, Türkçe literatürde bu iki değişkeni birlikte ele alan çok az sayıda çalışma bulunmaktadır. Buna ek olarak, Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin tecavüz mağduruna yönelik tutumlar üzerinde hazırlayıcı etkisinin daha önceki çalışmalarda incelenmediği görülmüştür. Bu tez çalışmasının literatüre bu açılardan katkı sunması hedeflenmiştir.

Bundan sonraki bölümde öncelikle şiddet, kadına yönelik şiddet ve bunların türleri özetlenecek, sonrasında bu konunun tarihsel gelişimi, Türkiye ve dünyadaki oranlar, hangi davranışların cinsel şiddet kapsamında değerlendirildiği ve bu davranışların mağdura olumsuz etkilerinden bahsedilecektir. Daha sonra, cinsel şiddetin meşrulaştırılmasına katkı sağlayan tecavüz mitleri, mağdura ait özellikler, ahlaki uzaklaşma ve insandışılaştırma olguları özetlenecektir.

I. BÖLÜM

1. KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ ATÜR

1.1. Şiddet

Şiddet çok yönlü ve karmaşık bir olgudur. Yapılan tanımlar ise şiddetin farklı bir boyutuna vurgu yapmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü, şiddet içeren davranışları özelliklerine göre üç kategoride ele almıştır (WHO 2002). Bunlar, kişinin kendine yönelik şiddeti, kişilerarası şiddet ve kolektif şiddettir.

Kişinin kendine yönelttiği şiddet: İntihara yönelik davranışlar ve kişinin kendi kendine kötü muamele etmesi olarak tanımlanmaktadır.

Kişilerarası şiddet: İki alt kategoriye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki aile ve eş şiddettir, ev içerisinde yer almaktadır. İkincisi ise toplumsal şiddettir, birbirleriyle ilgisiz ya da birbirini tanıyan ve tanımayan kişiler arasındaki şiddettir ve ev dışında yer almaktadır.

Kolektif şiddet: Sosyal, siyasi ve ekonomik şiddet olarak gruplandırılmaktadır.

1.1.1. Kadına Yönelik Şiddet

Hem kadınları hem de toplumun tamamını olumsuz olarak etkileyen kadına yönelik şiddet olgusu dayanaklarını toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden alan karmaşık bir yapıdır (KSGM, 2016:2). Kadınlar, aile içinde, sokakta ve iş hayatında fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik şiddete maruz kalmaktadır (Altınay ve Arat 2007: 11-12).

Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi'nde kadına yönelik şiddeti, ister kamuda isterse özel hayatta olsun kadına fiziksel, cinsel ya da psikolojik olarak zarar verme ya da acı çektirme ile sonuçlanan ya da sonuçlanması muhtemel olan, bu tür eylemlerin tehditleri de dâhil olmak üzere, kadını özgürlüğünden zorla ya da keyfi olarak yoksun bırakan, toplumsal cinsiyet temelli şiddet içeren her türlü davranış olarak tanımlamıştır (BM, 1993:2). Kadına yönelik şiddet, sadece cinsiyet eşitsizliğinin bir göstergesi değildir, aynı zamanda, bu eşitsiz güç dengesinin sürmesine de hizmet etmektedir ve bazı durumlarda bu şiddet, karşı tarafa boyun eğdirme yöntemi olarak da kasten kullanılmaktadır (Watts ve Zimmerman 2002: 1232). İstanbul Sözleşmesi olarak adlandırılan *Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi*'nde kadına yönelik şiddet, kadının üzerinde baskı kurulmasına olanak sağlayan, kadının kendi potansiyelini gerçekleştirmesinde engel teşkil eden, toplumsal cinsiyet temelli ve kadının arka planda kalmasına ortam hazırlayan bir süreç olarak tanımlanmıştır (Avrupa Konseyi Sözleşmesi 2011: 2). Kadının toplum içindeki cinsiyet rolü sebebiyle gördüğü şiddet, tanıdığı bir erkekten tanımadığı bir erkeğe kadar kimi zaman aile içindeki bir kadın tarafından da uygulanacak şekilde geniş bir çerçevede görülmektedir (KSGM 2009: 45). Buna karşın, genel olarak toplumda sosyo-ekonomik güç bakımından avantajlı olan erkeğin kadını baskı altına almak, korkutmak, cezalandırmak ve kontrol etmek amacıyla şiddeti kullandığı görülmekte, aile içinde veya kamusal alanda ortaya konulabilmekte ve kadınlar fiziksel şiddetin yanında şiddetin diğer boyutlarına da maruz kalabilmektedir (TBMM 2015: 46). Genel olarak hem uluslararası düzeyde gözlenen kadına yönelik şiddetin yaygınlığı, etkileri ve maliyeti, kadınların sağlığının, iyilik halinin ve yaşam kalitesinin geliştirilmesinin önemine işaret etmektedir (Powell ve Webster 2018: 41).

1.1.1.1. Fiziksel Şiddet

Kişinin vücut bütünlüğüne zarar veren ve/veya acı çekmesine sebep olan her türlü saldırı fiziksel şiddet kapsamına girmektedir (KSGM 2016:5). Tokat atmak, sarsmak, dövmek, vurmak, itmek, ısırarak, tekmelemek, saçını çekmek, bıçak çekmek, yaralamak, yakmak, boğazını sıkmak, öldürmeye kalkışmak gibi pek çok davranış fiziksel şiddetin bir görünümüdür (KSGM 2008:16). Yıldırım (1998: 28), fiziksel

şiddetin genellikle erkekten kadına yöneltildiğini ve aile içinde tipik olarak görülen bir şiddet türü olduğunu, fiziksel olarak avantajlı olan erkeğin kendi güç ve iradesini kabul ettirmek adına fiziksel gücü daha az olan kadına karşı iktidarını kurma aracı olarak şiddete başvurabileceğini ifade etmiştir. Buna ek olarak kadınların eşleri tarafından maruz kaldıkları fiziksel şiddeti genellikle bir seferden fazla yaşadıkları ve çoğunlukla da birden fazla şiddet türüne maruz bırakıldıkları görülmektedir (Page ve İnce 2008: 82).

1.1.1.2. Psikolojik/Duygusal Şiddet

Kadına bağırarak, korkutmak, herhangi bir konuda (örneğin, çocuklarını göstermemekle) tehdit etmek, kadına alçaltıcı sözler söylemek ya da lakap takmak, kadının giyindiği kıyafete, görüşeceği insanlara veya gittiği yerlere baskıcı bir şekilde müdahale etmek, silah göstermek gibi davranışlar psikolojik/duygusal şiddetin göstergesidir (KSGM 2016: 5). Bunlara ek olarak kadına surat asmak ya da konuşmamak, kadının kendi düşüncesini açıklamasına izin vermemek, devamlı olarak kadını eleştirmek, kadının sevdiği eşyalara zarar vermek ya da kadını sürekli takip etmek de kadının psikolojik/duygusal şiddete maruz kaldığı anlamına gelmektedir (KSGM 2008: 19).

1.1.1.3. Ekonomik Şiddet

Kadının harcadığı paranın sınırlandırılması, maddi konularda kadına söz hakkı verilmemesi, çalışmak istediğinde bunun engellenmesi ya da zorla çalıştırılması, kadının sahip olduğu paranın elinden alınması, kadının iş bulmasını engelleyecek tutumlar sergilemek ya da evin masraflarını karşılamamak gibi davranışlar kadını baskılamak amaçlı olup ekonomik şiddet kapsamına girmektedir (KSGM 2016:5).

1.1.1.4. Cinsel Şiddet

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre (2002: 149) cinsel şiddet, cinsel bir eylem gerçekleştirmek amaçlı girişim, istenmeyen cinsel içerikli yorumlar ve yaklaşımlar ya

da kişiyi ticari amaç için zorla cinsel olarak kullanma, kurbanla ilişkisine bakılmaksızın ev ya da işte sınırlandırılmaksızın herhangi bir ortamda gerçekleşen her türlü cinsel eylem olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte kişiye uygulanan baskı fiziksel güçten ayrı olarak psikolojik sindirme, şantaj, işten kovma ya da işe almama gibi durumları içerebileceği ve kişinin rıza göstermekten aciz olduğu bazı durumlarda örneğin sarhoşken, uyuşturucu madde etkisindeyken ya da bulunduğu durumu zihinsel olarak kavramaktan acizse bu durumlarda da kişiye cinsel içerikli yaklaşımlarda bulunmanın cinsel şiddet kapsamına gireceği ifade edilmektedir. Cinsel bir saldırı, temelde erkeğin cinsel doyum sağlaması amaçlı bir eylem değil kadına hükmetme ve kadını aşağılama motivasyonlu, cinsel içerikli bir şiddet eylemidir (Yavuz, 2001:112).

Kadınların maruz kaldığı cinsel şiddetin oranlarına bakıldığında yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular durumun ciddiyetine işaret etmektedir. Ancak toplumun cinsel şiddet olaylarına karşı olumsuz algıları, cinselliğin toplumda tabu bir konu olması, mağdur kadının failin kendisine tekrar zarar verebileceğinden korkması ve toplumda maruz kalacağı damgalanmadan dolayı yaşanan cinsel saldırı vakaları devlet organlarına bildirilmemektedir (Çamaş ve Meşe, 2016: 63). Bu yüzden cinsel şiddet vakalarının bilinen oranlardan daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Toplumun önyargılı tutumları mağdur olmuş kadının ikinci kez mağduriyet yaşamasına sebep olmaktadır.

1.1.2. Kadına Yönelik Şiddetin Tarihsel Gelişimi

Dünyanın neredeyse tamamında kadınlar hem toplumsal alanda hem de aile içinde fiziksel saldırı, taciz, tecavüz, cinsel istismar gibi daha pek çok şekilde şiddetin farklı boyutlarını yaşamak zorunda kalmaktadır (Yıldırım, 1998:23). Bu konu toplumun her kesimini ilgilendiren bir sorun olmasına rağmen ancak 1970'lerde gündeme gelmeye başlamış ve bu tarihe kadar da konuyla ilgili pek fazla çalışma yapılmamıştır.

Birleşmiş Milletler (1948) İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde; bütün insanların özgür, onur ve hakları bakımından eşit doğduklarını (Madde 1), herkesin ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet,

doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve özgürlüklerden yararlanabileceği (Madde 2), yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliğinin herkesin hakkı olduğunu (Madde 3), hiç kimseye işkence yapılamayacağı, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamayacağı ve ceza verilemeyeceği (Madde 5) bildirilmiştir (<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>, 27 Ekim 2017’de erişildi).

Bu bildiride açık bir şekilde kadına yönelik şiddetle ilgili bir madde bulunmasa da yukarıdaki maddeler şiddete uğrayan kadının hakları çerçevesinde değerlendirilebilir (KSGM 2016: 13). Kadın hareketinin 1970’li yılların başında gelişmiş Batı ülkelerinde, 1980’li yılların sonunda da Türkiye’de gündeme getirdiği kadına yönelik aile içi şiddet, bunun toplumun her kesimini ilgilendiren, üzerinde çalışılması gereken bir sorun olduğu konusunda farkındalık yaratmıştır (Yıldırım 1998: 23). Birleşmiş Milletler kadın hareketinin etkisiyle 1975-1985 yılları arasını ‘Kadın On Yılı’ olarak kabul etmiş ve bu konuda gerekli raporlar hazırlanmış ayrıca kadına yönelik şiddet ilk olarak sadece aile bağlamında değerlendirilmiş kadının maruz kaldığı diğer şiddet türleri daha sonra ele alınmıştır (KSGM 2016:14).

Altınay ve Arat (2007) kadına yönelik şiddetle ilgili çalışmalarında kadına yönelik şiddetin ülkemizdeki tarihsel gelişimini şöyle ifade etmektedir; Türkiye’de 1980’li yıllarda örgütlenmeye başlayan kadın hareketi kadının aile içinde yaşadığı şiddete karşı koyma amacıyla bir araya gelmiştir. 1980’de kendi çabalarıyla kamusal alanda konuya dikkat çekmeye çalışan hareket, 1990’larda devlet kurumlarının da desteğini alarak çalışmalarına devam etmiştir. Yine 1980’lerde sadece fiziksel şiddet değil şiddetin diğer türleri de gündeme gelmeye başlamıştır. “Bedenimiz Bizimdir – Cinsel Tacize Hayır” kampanyası başlatılmış ve bu kampanya kapsamında “Mor İğne” olarak adlandırılan başka bir kampanya ile cinsel şiddete dikkat çekilmek istenmiş, mor kurdele takılan dikiş iğneleri kadınların cinsel tacizcilere karşı kullanması için satılmaya başlanmış böylece cinsel tacizi gündeme getirmek amaçlanmıştır (Altınay ve Arat 2007: 17-19).

1.1.3. Cinsel Şiddetin Yaygınlığı

1.1.3.1. Dünyadaki Oranlar

Dünya Sağlık Örgütü (2002) cinsel şiddet ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında bu konunun aslında ihmal edilmiş bir çalışma alanı olduğunu, mevcut verilerinde bu kapsamda yetersiz olduğunu belirtmiştir. Ayrıca kadınların cinsel şiddet olaylarını utandıkları için ya da suçlanmaktan korktukları veya kendilerine inanılmayacağını düşündükleri için polise bildirmediklerini ve acil servise cinsel şiddetle ilgili başvuran kadın oranının görece az olduğunu vurgulamıştır. Bu yüzden cinsel şiddet vakalarının bilinen orandan daha yüksek olduğu düşünülmekte, mağdurlar yaşadıkları cinsel şiddet olaylarını açıkladıklarında ikinci kez mağduriyet yaşayabilmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2013 yılında yayınladığı rapora göre dünya çapında kadınların %35'i ya partnerinin fiziksel ve/veya cinsel şiddetine ya da partneri olmayan bir kişinin cinsel şiddetine maruz kalmaktadır. Kadına yönelik şiddetin yaygınlığını araştıran Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (FRA), 2014 yılında Avrupa Birliğine üye olan 28 ülkede 42.000 kadınla yaptığı görüşmeler sonucu her beş kadından birinin 15 yaşından beri partneri tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldığını rapor etmiştir. Aynı şekilde, beş kadından biri partneri olmayan bir kişi tarafından da (yabancı, tanıdık, akraba, meslektaş vb.) şiddetin bu türlerine maruz kalmıştır. Yani AB ülkelerinde yaşayan her üç kadından birinin 15 yaşından beri fiziksel ve/veya cinsel şiddeti yaşadığı belirlenmiştir. Aynı çalışmada son 12 ayda fiziksel şiddet, cinsel şiddet ya da her ikisine birden maruz kalan kadınların oranının %8 olduğu ifade edilmiştir. Bunlara ek olarak AB Temel Haklar Ajansı'nın bu çalışmasında cinsel taciz mağduru olan kadın oranlarına bakıldığında çarpıcı sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre her iki kadından birinin 15 yaşından beri en az bir kere ve beş kadından birinin de son 12 ay içerisinde cinsel taciz yaşadığı bulgulanmıştır.

1.1.3.2. Türkiye’deki Oranlar

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2009), *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet* başlıklı araştırmasında geniş kapsamlı bir çalışma yürüterek kadınların yaşadığı şiddet olgusunu incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre evlenmiş kadınların %15’i yaşamlarının herhangi bir döneminde eş veya birlikte olduğu kişi tarafından cinsel şiddete maruz kaldığını belirtmiş ve bu orandaki kadınların yaklaşık yarısı son 12 ay içinde de cinsel şiddet yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Eş veya birlikte olduğu kişi tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddet gördüğünü söyleyen kadınların oranı ise %42 olarak belirlenmiştir. Kadınların 15 yaşından sonra eş veya sevgilisi dışındaki kişilerden cinsel şiddet görme oranı, %3 olarak tespit edilmiştir.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2015), *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet* başlıklı başka bir çalışmada ise Türkiye genelinde evlenmiş kadınların yaşamlarının herhangi bir döneminde eşleri veya birlikte oldukları erkekler tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalma oranının %38 olduğunu ifade etmiştir. Son 12 ay içerisinde cinsel şiddete maruz kalan kadın oranının ise %5 olduğu saptanmıştır. Kadınların 15 yaşından sonra eş ya da birlikte olunan erkek dışındaki kişilerden gördüğü cinsel şiddet ise %3 olarak bulgulanmıştır.

1.1.4. Cinsel Şiddet İçeren Davranışlar

Cinsel şiddet olayları farklı koşullarda ve ortamlarda meydana gelebilir. Bunları Dünya Sağlık Örgütü (2002) aşağıdaki şekilde örneklendirmiştir:

- Evlilik ya da flört ilişkisi içerisinde gerçekleşen tecavüz
- Yabancılar tarafından gerçekleştirilen tecavüz
- Silahlı çatışma sırasında sistematik tecavüz
- İstenmeyen cinsel yaklaşımlar ya da bir iyiliğe karşılık cinsel birliktelik talebini de kapsayan cinsel taciz
- Zihinsel ya da fiziksel olarak engelli insanların cinsel istismarı
- Çocukların cinsel istismarı

- Zorla evlendirme ya da birlikte yaşama, çocukların evlendirilmesini de içermektedir
- Gebelikten korunma ya da cinsel yolla bulaşan hastalıklara karşı korunmak için önlem alma hakkının engellenmesi
- Kürtaja zorlama
- Kadının cinsel bütünlüğüne yönelik şiddet içerikli eylemler (kadın sünneti ve bekâret için muayeneye zorlama)
- İnsanlara zorla seks işçiliği yaptırma ve insanların cinsel sömürü amacıyla ticaretinin yapılması.

1.1.5. Cinsel Şiddetin Mağdurlar Üzerindeki Olumsuz Sonuçları

Cinsel şiddet olayları mağdurda duygusal, davranışsal ya da pek çok boyutta olumsuz iz bırakabilir, mağdurun yaşam doyumunu ciddi şekilde sarsabilir, hatta toplumsal uyumunun ciddi şekilde bozmasına ortam hazırlayabilir. Kişinin kendisiyle, etrafındaki kişilerle ve gelecekle ilgili bilişlerini çarpıtmasına yol açabilir. Örneğin, BM Temel Haklar Ajansı (2014), cinsel şiddet mağduru olan kadınların utanmış, mahcup ve/veya suçlu hissettiklerini, bu duyguları ortaya çıkaran etkenin kısmen damgalanma olabileceğini belirtmiştir. Bunun yanında cinsel şiddet mağdurlarında daha yaygın olan tepkinin korku olduğu ifade edilmiştir. Cinsel şiddet eylemini gerçekleştiren kişinin mağdurun partneri dışında biri olması durumunda, vakaların %50'sinde mağdurun şok duygusu yaşadığı belirtilmiştir. Cinsel şiddet olayının mağdur üzerindeki uzun süreli psikolojik etkileri ise kaygı, savunmasız hissetme ve kendine olan güveni kaybetme şeklinde görülebileceği ifade edilmiştir (BM Temel Haklar Ajansı, 2014).

Dünya Sağlık Örgütü'nün (2002) yayınladığı raporda, tecavüz olaylarında her zaman fiziksel bir zorlamanın kullanılmadığı, bu yüzden her vakada fiziksel bir yaralanmanın olmayabileceği ve genellikle üreme, zihinsel sağlık ve sosyal iyi oluş ile ilişkili sonuçların daha yaygın olarak görülmekte olduğunu ifade etmiştir. Örneğin tecavüz sonucu meydana gelen gebelikler, jinekolojik komplikasyonlar, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, intihar ve sosyal dışlanma gibi durumların olabileceği belirtilmiştir. Kadına yönelik cinsel şiddetin sağlıkla ilgili sonuçlarının incelendiği bir çalışmada

psikolojik etkilerinin korku, kaygı, panik, fobiler, geri çekilme, suçluluk, sinirlilik hali, uyku ya da yeme bozuklukları gibi belirtiler olabileceği ifade edilmiştir (Jina ve Thomas, 2013: 19). Bununla beraber travma sonrası stres bozukluğu (Aciernovd., 1999) ve depresyon da (Campbell ve Soeken, 1999) cinsel şiddet sonrası mağdurda gözlenebilecek psikolojik sonuçlar arasında yer almaktadır.

1.2. Tecavüz Mitleri

Dünya Sağlık Örgütü'nün (2002) yayınladığı rapora göre, bir cinsel şiddet türü olan tecavüz, fiziksel güç ya da zor kullanarak vulva ya da anüse penis, vücudun başka bir organı ya da bir obje ile hafif bile olsa penetrasyonun gerçekleşmesidir. Cinsel içerikli saldırı, failin cinsel isteğini tatmin etmesi amacıyla cinsel dürtüsünden kaynaklanan bir eylem değildir; cinsel içerik yalnızca bir araçtır, asıl sebep mağdura hükmetme ve mağduru aşağılamadır (Yavuz, 2001: 117).

Tecavüzle ilgili insanlar büyük oranda yanılsamalı tutumlara sahiptir. Eker ve Erdener (2011) tecavüzle ilgili mitlerin gerçeği yansıtmamalarının yanı sıra, bazı mitleri de (pek çok kadın gizliden gizliye tecavüz edilme arzusu duyar) çürütmenin olanaksız olduğunu ifade etmişlerdir. Tecavüz mitleri, temel olarak tecavüz, mağdur ve fail hakkında önyargılı, kalıplaşmış ya da yanlış inançlar olarak kabul edilmektedir (Burt, 1980: 217). Lonsway ve Fitzgerald (1994), tecavüz mitlerinin tecavüz hakkındaki yaygın bir şekilde kabul edilen genellikle de ısrarla sürdürülen yanlış inançlar ve tutumlar olduğunu, bu inançların kadına yönelik erkeğin cinsel saldırganlığını haklı çıkarmaya ve inkâr etmeye hizmet ettiğini ifade etmişlerdir. Tecavüz mitlerine bazı örnekler; sadece kötü kızlar tecavüze uğrarlar, her sağlıklı kadın gerçekten isterse tecavüzcüye karşı koyabilir, kadınlar aslında tecavüzü isterler, tecavüzcüler cinsel açıdan aç insanlardır (Burt, 1980), kadınlar genellikle tecavüz hakkında yalan söylerler (Lonsway ve Fitzgerald, 1994), kadın davranışı ve giyimi ile erkeği tahrik etmiştir, ortaya atılan pek çok cinsel saldırı olayı aslında kadınların cinsel fantezisi, kadın aslında intikam almak için ırzına geçildiğini iddia etmektedir, fiziksel olarak karşı koyma emaresinin

olmaması cinsel ilişkide kadının rızası olduğunu gösterir, gerçek mağdurlar namuslu, karakteri ve davranışları iyi olan kadınlardır (Gölge, 1997).

Tecavüz mitleri aslında kadınları önemli ölçüde etkileyen bir suçun önemsizleştirilmesi ve inkâr edilmesine hizmet etmektedir (Brownmiller 1975, Aktaran: Lonsway ve Fitzgerald 1994: 136). Böyle bir meşrulaştırma, işlenen tecavüz suçu için tecavüzcüden ziyade mağdurun suçlanmasını sağlayacak ve sonuç olarak toplum ve bireyler cinsel saldırının boyutuyla ve gerçekliğiyle yüzleşmekten kurtulmuş olacaklardır (Lonsway ve Fitzgerald 1994: 136). Ayrıca tecavüz mitlerinin kabulünün yüksek olması, cinsel şiddete karşı olan normların nötralize edilmesine ve böylece daha büyük tecavüz eğilimine sebep olabilir (Bohner vd. 1998). Tecavüz mitleri, failin cinsel olarak ahlakdışı davranışının meşrulaştırılması işlevi görmektedir. Bu nedenle bu araştırmada, ahlaki uzaklaşma düzeyinin mağdura yönelik tutumlar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Sonraki bölümde ahlaki uzaklaşma kavramı ve ilgili literatür özetlenmiştir.

1.3. Tecavüz Olgusuna Yönelik Tutumları Etkileyen Mağdura Ait Özellikler

Scully (2016: 59) tutuklu tecavüzcü erkekler üzerine yaptığı çalışmasında tecavüz vakalarında mahkemede yargılananın genellikle tecavüzcü değil, tecavüz mağduru olduğunu ifade etmiştir. Bu duruma ortam hazırlayan bazı etkenler; mağdurun özellikleri, faile ait özellikler, tecavüz olayının gerçekleşme biçimi veya gözlemcilerin özellikleridir. Bu çalışmada tecavüz olgusuna yönelik tutumları etkileyen faktörlerden akademik durum bir mağdur özelliği olarak incelendiği için, mağdurun hangi özelliklerinin tecavüze yönelik tutumları ne şekilde etkilediği bu bölümde kısaca özetlenmiştir.

Tecavüze yönelik algıları etkileyen mağdur özellikleri kapsamında yapılan çalışmalara göre mağdurun alkol kullanması (Sims, Noel ve Maisto 2007: 2773), kışkırtıcı olması (ör. cinsellik çağrıştırmacı tarzda giyinmesi; Kanekar ve Kolsawalla 1980: 153) gibi durumlarda mağdurun daha fazla sorumlu tutulduğu yani suçlandığı

bulunmuştur. Kanekar ve Kolsawall (1980: 154), mağdurun medeni durumunu evli veya boşanmış olarak manipüle ettiği çalışmada, mağdurun evli ve kışkırtıcı olduğu koşul ile boşanmış ve kışkırtıcı olmadığı koşulda erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre mağdura daha fazla sorumluluk atfettiğini bulmuştur. Sosyal saygınlığın mağdurun medeni durumu olarak tanımlandığı (evli ya da bakire kadın saygın, boşanmış kadın daha az saygın olarak tanımlanmış) başka bir çalışmada ise adil dünya inancıyla (Lerner, 1970) tutarlı olarak evli ya da bakire bir tecavüz mağduruna daha fazla sorumluluk atfedilmiştir (Jones ve Aranson, 1973, Akt: Krahé 1991: 282).

Mağdurun fiziksel olarak çekici olması da mağdura atfedilen sorumluluğu etkilemektedir. Genellikle çekici kadınların tecavüzcülerin hedefi olduğu yönünde yaygın bir kalıpyargı vardır. Bu kalıpyargıyla uyumlu bir şekilde, çekici olmayan bir kadının cinsel saldırıyı teşvik ettiği düşünülerek kendisine daha fazla sorumluluk atfedilmektedir (Krané, 1991: 282). Kadının giyim tarzı da tecavüze yönelik tutumları etkilemektedir. Whatley (2005: 191) yaptığı çalışmada müstehcen bir şekilde giyinmiş olan mağdura daha fazla sorumluluk atfedildiğini ve saldırıyı hak ettiğinin düşünüldüğünü göstermiştir. Bunun yanında cinsel saldırı durumunda mağdurun gösterdiği dirençte mağdurun değerlendirilmesinde etkili olabilmektedir. Krulowitz ve Nash (1979) ve Scroggs (1976)'nın yaptıkları çalışmalar, erkek katılımcıların mağdurun fiziksel olarak saldırgana daha az direndiği koşulda mağduru daha çok suçladığını ve saldırgan içinde daha az ceza talep ettiklerini göstermiştir (Akt: Krané 1991: 283). Ancak literatür incelendiğinde, mağdurun akademik durumunun cinsel şiddet mağduruna tutumlara yönelik etkisini inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır.

1.4. Ahlaki Uzaklaşma (Moral Disengagement)

Ahlaki uzaklaşma, bireyin ahlaki standartlara aykırı olan davranışını daha kabul edilebilir kılmak ve ahlak dışı davranışını haklı göstermek için mağduru suçlama, sonuçları çarpıtma gibi bazı mekanizmalara başvurusu olarak kavramsallaştırılmıştır. Ahlaki uzaklaşma, davranış, sorumluluk, mağdur ve sonuçlar olarak dört farklı faktör açısından ele alınmakta ve sekiz farklı mekanizmayı içerdiği ifade edilmektedir

(Bandura, 1999: 193). Bu mekanizmalar; meşrulaştırma, olumsuz davranışı olumlu etiketleme, olumsuz davranışı kıyaslama, sorumluluğu üstlenmeme, sorumluluğu yayma, sonuçları çarpıtma, insandışılaştırma ve suçu mağdura yüklemedir (Gezici Yalçın vd. 2016a: 316). Öz-yaptırımların kullanılması, ahlaki davranışın düzenlenmesinde merkezi bir rol oynamaktadır (Bandura 1991: 46). Düzenleyici öz-yaptırımlar vasıtasıyla birey, zararlı eylemlerden seçici olarak uzaklaşabilir, zararlı eylemleri değerli amaçlarla bağlayarak ahlaki olanlara dönüştürebilir, sorumluluğun yer değiştirmesi ve yayılması yoluyla kişisel olarak sebep olduğu eylemi gizleyebilir, başkalarının maruz kaldığı zararlı etkileri hiçe sayabilir veya saptırabilir ya da suçlama ve insandışılaştırma yoluyla kötü muameleye maruz kalanları kötüleyebilir (Bandura 1996: 364). Öz-yaptırımlar, ahlaki davranışın düzenlenmesi sürecinde her zaman aktive olmayabilir ve aktive olmadığı süreçte de kişiler zararlı davranışlarını yukarıdaki mekanizmaları kullanarak ahlaki bir durum olarak göstermeye çalışabilir.

Bandura (1999: 193) sosyal bilişsel teorisinde (Bandura 1986, 1991) ahlaki muhakemenin öz-düzenleyici mekanizmalar yoluyla davranışa dönüştüğünü ve bu öz-düzenleyici mekanizmaların da ahlaki standartlara ve öz-yaptırımlara dayandığını, öz-yaptırımların da davranışın kişisel standartla aynı doğrultuda kalmasını sağladığını ifade etmiştir. Sosyalleşme sürecinde insanlar ahlaki davranışlar konusunda kendilerine rehberlik eden ve ahlaki davranışlar için öz-yaptırımların temel dayanakları olan ahlaki standartları benimserler. Bu kendini düzenleme sürecinde, insanlar kendi davranışlarını ve davranışın hangi koşullar altında oluştuğunu gözlemler, kendi ahlaki standartları ve algılanan koşullarla davranışlarının ilişkisini değerlendirip kendileri için uygun düşen sonuçlara göre eylemlerini düzenlerler. İnsanlar öz değer duygularını oluşturan ve kendilerine doyum sağlayan şeyleri yapmayı seçtiklerinden kendi ahlaki standartlarını ihlal edecek şekilde davranmaktan kaçınırlar. Çünkü böyle bir davranış kişinin kendini kınamasına (self-condemnation) neden olacaktır.

1.4.1. Cinsel Şiddette Ahlaki Uzaklaşmanın Etkisi

Petrucelli ve arkadaşları (2017), yaptıkları araştırmada tutuklu bulunan (seks suçlusu olan ve olmayan) katılımcıların ahlaki uzaklaşma düzeylerinin kontrol

grubundan anlamlı olarak yüksek olduğunu gözlemiştir. Tutuklu katılımcılar kendi aralarında (seks suçlusu olan ve olmayan) karşılaştırıldığında ise seks suçlularının (sex offenders) ahlaki uzaklaşma mekanizmasını daha çok kullandığı gözlenmiştir.

Vance, Sutter, Perrin ve Heesacker (2015), medyanın kadını cinsel olarak nesneleştirmesinin cinsel saldırganlığı mazur görme anlamına gelen bazı yapılara (kişilerarası şiddetin kabulü, tecavüz miti kabulü, düşmanca cinsel inancı onaylama, tecavüz olasılığı ve ahlaki uzaklaşma) etkisini araştırmışlardır. Kadını nesne olarak gösteren reklam koşulundaki katılımcılar, kontrol grubuyla cinsel saldırganlığı mazur görme bakımından karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç bulunamamıştır. Aynı şekilde bu etki cinsiyet açısından da değerlendirildiğinde istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara rastlanmamış, ancak cinsel saldırganlığı mazur görmeye cinsiyet açısından anlamlı temel etki olduğu bulgulanmıştır. Tecavüz olasılığı, ahlaki uzaklaşma, kişilerarası şiddetin kabulü ve tecavüz miti kabulü ölçeklerinde erkeklerin kadınlarla karşılaştırıldığında daha yüksek puanlara sahip olduğu gözlenmiştir. Ayrıca, öngörüldüğü gibi tecavüz miti kabulünün ahlaki uzaklaşma ve tecavüz olasılığı arasındaki ilişkide aracılık ettiği bulunmuştur. Ahlaki uzaklaşma olgusu şiddet içeren medya kapsamında da incelenmiştir. Richmond ve Wilson (2008), şiddet içeren medyaya maruz kalma sıklığı ve şiddet içeren medyadan zevk alma arasındaki ilişkiye ahlaki uzaklaşmanın kısmen aracılık ettiğini göstermiştir.

1.5. İnsandışılaştırma (Dehumanization)

Cinsel şiddette ilişkin tutumlar üzerinde etkide bulunan faktörlerden biri de şiddet mağdurunun ne derece insan olarak algılandığı, başka bir ifadeyle, ne derece insandışılaştırıldığıdır (Loughnan ve ark., 2013; Morris 2013; Vaes, Paladino ve Puvia, 2011). İnsandışılaştırma, insana ait olduğu düşünülen özelliklerin başkalarına (kişiler veya grup) daha az atfedilmesi olarak tanımlanabilir. Haslam (2006) sistematik teorik bir temelden yoksun olan insandışılaştırma kavramı için yeni bir model geliştirmiş ve insandışılaştırmanın iki formu olduğunu ileri sürmüştür. Bunlardan birincisi insana özgü özellikler, ikincisi ise insan doğasında bulunan özelliklerdir. Başkalarının insana özgü

özelliklerini inkâr etmek, onları hayvan gibi görmek; başkalarının insan doğasında bulunan özelliklerini inkâr etmek ise onları nesneler ya da robotlar olarak algılamaktır. İnsana özgü özellikler insanları hayvan kategorisinden ayıran sınırı tanımlar. İnsana özgü özellikler, araştırmalar sonrasında bazı başlıklar altında toplanmıştır. Bunlar: Bilişsel çok yönlülük, kültür, nezaket, sosyalleşme ve içselleştirilmiş ahlaki duyarlılıktır. İnsana özgü özellikler öncelikli olarak sosyalleşme sürecini ve kültürü yansıtırken, insan doğasına ait özellikler insanların doğal dünyası ve kalıtsal biyolojik yapıları ile ilişkilendirilmesidir. İnsan doğasının normatif olması gerektiği yani evrende yaygın ve kültürler arasında evrensel olanı temsil ettiği savunulurken, insana özgü özellikler sosyal öğrenmeyi ve nezaketi temsil etmektedir ve evrende ve kültürler arasında değişiklik gösterebilmektedir. Bunlara ek olarak, insan doğasına ait özelliklerin kişilerin derin bir şekilde kökleşmiş yani değiştirilemez ve doğuştan getirdiği yönleri temsil ettiği, buna karşın, insana özgü özelliklerin sonradan kazanılan özellikler olduğu savunulmuştur.

İnsana özgü özellikler inkâr edildiğinde diğerlerinin nezaket, incelik, ahlaki duyarlılık ve yüksek bilişsel kapasite gibi özelliklerden eksik olarak görüleceği ve diğerlerinin kültürsüz, öz-kontrolü eksik ve akılsız olarak algılanacağı ifade edilmiştir. İnsanları hayvanlardan ayıran bu özelliklerin eksik olarak algılanması insandışılaştırmanın hayvansallaştırma (animalisticdehumanisation) formunu ortaya koymaktadır. İnsan doğasına ait özelliklerin inkâr edilmesi durumunda ise, diğerleri duygusallık, sıcaklık, bilişsel açıklık, bireysel etkinlik gibi özellikler bakımından eksik olarak algılanmaktadır. Bu durumda diğer kişiler soğuk, katı, edilgen vb. gibi görülebilmektedir. Başkalarına atfedilen bu olumsuz özellikler onların nesneler ya da robotlar gibi algılandığı insandışılaştırmanın mekanik (mechanisticdehumanisation) formunu yansıtmaktadır (Haslam 2006).

Vaes, Paladino ve Puvia (2011)'nin cinsel olarak nesneleştirilmiş kadınların ne kadar insandışılaştırılacağını araştırdıkları çalışma bulgularına göre hem erkek katılımcılar hemde kadın katılımcılar nesneleştirilmiş ve nesneleştirilmemiş erkek ve kadın resimler gösterildiğinde yalnızca nesneleştirilmiş kadınları insani kavramlarla daha az ilişkilendirmişlerdir. Çalışmanın ikinci aşamasında sadece kadın resimleri

sunulmuş ve erkek ve kadın katılımcıların cinsel olarak nesneleştirilmiş kadınlar ile kendilerini ne derece yakın algıladıkları araştırılmış ve kadın katılımcıların cinsel olarak nesneleştirilmiş kadınları kendilerinden uzak olarak puanladıkları ve onları daha çok insandışılaştırdıkları gözlenmiştir.

Morris (2013) insandışılaştırma sürecinde kadınların hayvanlarla ve nesnelerle ilişkilendirilerek nesneleştirilmesi durumunu incelerken kadınların hangi koşullar altında nesnelerle ilişkilendirildiğini ve hangi koşullar altında hayvanlarla ilişkilendirildiğini araştırmıştır. Katılımcılara cinselleştirilmiş, güzelleştirilmiş ve kişileştirilmiş kadın resimlerinden biri sunulmuş ve katılımcıların bir kısmına insan doğasına ait özellikler önce verilip resimdeki kadının bu özelliklere ne kadar sahip olduğunu puanlamaları istenmiştir. Diğer katılımcılara da insana özgü özellikler önce verilip resimdeki kadının bu özelliklere ne kadar sahip olduğunu puanları istenmiştir. Katılımcıların cinsiyetinin temel etkisi ve cinsiyetin diğer değişkenlerle etkileşimi bulunamamıştır. Ancak insan doğası (mekanik insandışılaştırma) ölçeğini önce alanlar güzelleştirilmiş kadın resmini kişileştirilmiş ve cinselleştirilmiş kadın resimlerinden anlamlı olarak daha yüksek puanlamışlar ve bunun yanında cinselleştirilmiş kadın resmini de kişileştirilmiş resme göre anlamlı olarak daha yüksek puanlamışlardır. Bunlara ek olarak, hayvansal insandışılaştırma puanlarına bakıldığında ölçeklerin verilme sırası ve sunulan resimler arasında bir etkileşim bulunamazken, cinselleştirilmiş kadın resminin güzelleştirilmiş ve kişileştirilmiş kadın resmine göre anlamlı olarak daha yüksek puanlandığı görülmüştür. Katılımcıların cinsiyetinin temel etkisi ve diğer değişkenlerle etkileşimi bulunamamıştır.

Loughnan ve diğerleri (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada cinsel saldırı alanında nesneleştirmenin etkisi incelenmiştir. Nesneleştirmenin manipüle edildiği çalışmada katılımcılara cinselleştirilmiş veya cinselleştirilmemiş formda kadın resmi gösterilmiş ve katılımcıların bu resimdeki kadını zihinsel etkinlik(planlama, muhakeme, mantık vb.) bakımından değerlendirmeleri istenmiş, bunun yanında resimdeki kadın için hissettikleri ahlaki kaygılarını (concern) puanlamaları beklenmiştir. Katılımcılar daha sonra resimdeki kadının bir tecavüz mağduru olduğunu öğrenmiştir. Katılımcılardan mağduru suçlama ve onun mağduriyetine yönelik hem açık hem de örtük algılarını

belirlemeye yönelik olan maddeleri puanlamaları istenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, cinselleştirilmiş kadınlar zihinsel etkinliklerin ve ahlaki kaygıların reddedilmesiyle nesneleştirilmiştir. Nesneleştirilmemiş kadınlarla karşılaştırıldığında nesneleştirilmiş olan kadınlar uğradığı tecavüzden daha fazla sorumlu tutulmuştur. Nesneleştirmenin tecavüz mağdurunun mağduriyetine yönelik algılara etkisine bakıldığında ise mağduriyetin açık bir şekilde sorulduğu ölçümlerde anlamlı bir fark bulunamazken; örtük ölçümlerde katılımcılar nesneleştirilmiş mağdurun kontrol koşuluna göre daha az mağdur olduğunu bildirmişlerdir.

Rudman ve Mescher (2012) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmaya göre de erkek katılımcılar kadın katılımcılara göre tecavüz eğilimi, cinsel taciz olasılığı, tecavüz mağduruna yönelik tutumlar ve düşmanca cinsiyetçilik ölçeklerinde daha yüksek puanlara sahiptir. Ayrıca çalışma bulgularına göre katılımcılara uygulanan örtük çağrışım testinin (IAT) hayvanlarla ilgili kelimelerin eşleştirildiği boyutunu (animal IAT) daha yüksek puanlayan erkek katılımcılar cinsel taciz ve tecavüzde bulunmaya daha isteklidir ve tecavüz mağduruna yönelik negatif tutum bildirmişler. Yani erkeklerden daha çok kadınları otomatik bir şekilde ilkel yapılarla (ör. hayvanlar, içgüdü, doğa) ilişkilendiren erkekler, tecavüze ve cinsel tacize yönelik daha istekli bulunmuşken, tecavüz mağduru kadına yönelik tutumları ise olumsuzdur. Çalışmanın ikinci aşamasındaki bulgulara göre kadınları otomatik bir şekilde insanlardan daha çok hayvanlarla ilişkilendiren erkek katılımcılar daha yüksek tecavüz eğilimine sahiptir. Kadınların otomatik olarak nesneler, araçlar ve eşyalarla ilişkilendirilmesi, erkeklerin tecavüz eğilimiyle olumlu yönde korelasyona sahiptir.

1.6. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı

Cinsiyetçilik, kadın ile erkek cinsiyetleri arasındaki biyolojik ve sosyal rol farklılıklarının ortaya konup bu farklılıkların abartılması: erkeklik ile güç, yüksek statü ve üstünlüğün birleştirilmesi sonucunda kadınların politik, ekonomik ve sosyal güç açısından daha zayıf konuma itilmesi ve ayrımcılığa uğraması olgusudur(Sakallı-Uğurlu, 2003: 2). Cinsiyetçilik konusunda yapılan önceki çalışmalarda cinsiyetçilik

kadınlara yönelik olumsuz tutum ve davranışlar bağlamında değerlendirilirken; Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı (Glick ve Fiske 1996; 1997) ile birlikte kadınlara yönelik hem düşmanca hem de öznel olarak olumlu, korumacı tutumlar birlikte değerlendirilmeye başlanmıştır (Çamaş ve Meşe, 2016: 64). Düşmanca cinsiyetçilik erkek gücünü, geleneksel cinsiyet rollerini ve kadını aşağı görerek cinsel bir obje olarak erkeklerin kadınları istismar etmesini meşrulaştırmaya hizmet etmektedir; korumacı cinsiyetçilik ise erkek egemenliğinin ve öngörülen cinsiyet rollerinin sevecenlik ve naziklik üzerinden meşrulaştırılmasına dayanmakta, erkeğin kadına olan bağımlılığına ve erkeğin kadınlara olan cinsel ilişkisinin romantik görünümüne vurgu yapmaktadır (Glick ve Fiske, 1997: 121).

Glick ve Fiske (1997: 121) düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin işlevlerini şöyle aktarmaktadır; düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçilik kadına yönelik tutumlarında kadına verdikleri değer bakımından farklı olsalar da aslında her ikisi de genel varsayımları paylaşmaktadır (ör. Kadınlar zayıf olan cinsiyettir), her ikisi de geleneksel cinsiyet rollerini benimsemektedir ve her ikisi de ataerkil sosyal yapıların meşrulaştırılmasına ve sürdürülmesine hizmet etmektedir. Teorik olarak cinsiyetçiliğin bu iki formu üç alt bileşenden oluşmaktadır bunlar; güç, cinsiyet farklılaşması ve cinsellik.

İnsanların toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili bakış açıları ve cinsiyetçi tutumları bu kişilerin tecavüz olgularına, faile ve mağdura yönelik algılarını etkilemektedir (Çamaş ve Meşe, 2016: 64). Çoklar (2007) yaptığı çalışmada korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin tecavüz mitlerini kabul etme düzeyinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu bulgulamıştır. Bunun yanında ülkemizde yapılan bir başka çalışmada, cinsiyetçi tutumlara sahip bireylerin cinsel tacize karşı daha toleranslı oldukları ifade edilmiştir (Salman, 2007). Yapılan başka bir çalışmada, korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin kadınlar hakkında tecavüz mağdurlarına yönelik cinsiyetçi tepkiler yaratan farklı varsayımların temelini oluşturduğu ifade edilmiştir (Abrams vd., 2003: 111). Pedersen ve Strömwall (2013: 932) bir flört tecavüzü mağdurunun yabancı biri tarafından tecavüze uğrayan mağduruna kıyasla daha çok suçlandığı ve korumacı cinsiyetçiliğin bu suçlamayı anlamlı şekilde yordadığını bulgulamışlardır. Bunlara ek

olarak Yalçın (2006) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada da düşmanca cinsiyetçiliğin ve korumacı cinsiyetçiliğin tecavüz mağdurlarına yönelik önyargılı tutumları anlamlı şekilde açıkladığı belirtilmiştir.

1.7. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Cinsel şiddet, nerdeyse her yaştan kadının maruz kaldığı, ancak toplumda çoğu zaman üstü örtülmek istenen, konuşulduğunda ise önyargılı tutum sergilenen, görünürde kadınların sorunu olarak algılansa da aslında toplumdan her kesimin sorumluluğu bulunan evrensel bir problemdir. Toplumdaki bireylerin yargılayıcı tutumları çoğu kez mağdur kadınların destek almasını, yasal yollarla hakkını aramasını engellediği gibi yaşadığı olaydan ötürü suçlu konuma itilmesine de ortam hazırlamaktadır. Bunun yanında yapılan çalışmalar bireyin etiketlenmesi veya toplumdan dışlanmasının yanında pek çok fiziksel ve/veya psikolojik hasar almasına sebep olmaktadır.

Kadının kıyafeti, davranışları, cinsel geçmişi, olayın gerçekleştiği mekân ve zaman, failin mağdurla ilişkisi gibi daha birçok koşul bireylerin cinsel şiddet algısına ve kimin suçlanacağı konusuna yön vermektedir. Literatüre bakıldığında şiddet olgusunun daha çok aile içi şiddet bağlamında ele alındığı, cinsel şiddet mağdurlarına yönelik çalışmaların kısıtlı olduğu görülmüştür. Ayrıca, ahlaki uzaklaşmanın cinsel şiddet mağduruna yönelik tutumlara etkisini inceleyen çalışmalar yapılmış, ancak Türkiye’de bu iki olgunun birlikte ele alındığı çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, bu tez çalışması önem arz etmektedir.

Yapılan çalışmalar bireylerin cinsel şiddet mağdurlarına yönelik tutumlarını etkileyen bilişsel ve/veya sosyal süreçlerin etkisini ortaya koymaktadır. Kişilerin ahlaki uzaklaşma düzeylerinin yüksek olması, tecavüzü destekleyici tutumlarını olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca, bu tez çalışmasında ahlaki uzaklaşma ölçeğinin tecavüz mağduruna yönelik tutumlarda hazırlayıcı etkisinin (ahlaki olmayan davranışların katılımcılara hatırlatılarak belirgin hale getirilmesi) incelenmesi de çalışmanın literatüre yapacağı bir başka katkıdır.

Bu araştırmanın amacı tecavüz mağdurunun özelliklerinin (akademik durum) ve Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin hazırlayıcı etkisinin (priming effect) tecavüz mağduruna yönelik tutumlara etkisinin incelenmesidir.

Araştırmada cevap aranacak sorular şunlardır:

1. Tecavüz mağdurunun akademik durumunun bireylerin mağduru insandışılştırmasında ve mağdura yönelik tutumlarında etkisi var mıdır?
2. Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin verilme sırasının mağdurun insandışılştırılmasında ve mağdura yönelik tutumlar üzerinde etkisi var mıdır?
3. Katılımcıların cinsiyetinin mağdurun insandışılştırılması ve mağdura yönelik tutumlar üzerinde bir etkisi var mıdır?
4. Mağdurun akademik durumunun, Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin hazırlayıcı etkisinin ve katılımcıların cinsiyetinin mağduru insandışılştırma ve mağdura yönelik tutumlar üzerinde ortak etkileri var mıdır?

1.8. Araştırmanın Hipotezleri

H1: Mağdurun akademik durumu, insandışılştırma üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.

H1a: Akademik olarak başarılı olduğu söylenen öğrenciye akademik olarak başarısız olduğu bilgisi verilen ve akademik durumu hakkında hiç bilgi verilmeyen (kontrol grubu) öğrenciye kıyasla insan doğasına ait pozitif özellikler daha fazla atfedilecektir.

H1b: Akademik olarak başarılı olduğu söylenen öğrenciye akademik olarak başarısız olduğu bilgisi verilen ve akademik durumu hakkında hiç bilgi verilmeyen (kontrol grubu) öğrenciye kıyasla insan doğasına ait negatif özellikler daha az atfedilecektir.

H1c: Akademik olarak başarılı olduğu söylenen öğrenciye akademik olarak başarısız olduğu bilgisi verilen ve akademik durumu hakkında hiç bilgi

verilmeyen (kontrol grubu) öğrenciye kıyasla insana özgü ait pozitif özellikler daha fazla atfedilecektir.

H1d: Akademik olarak başarılı olduğu söylenen öğrenciye akademik olarak başarısız olduğu bilgisi verilen ve akademik durumu hakkında hiç bilgi verilmeyen (kontrol grubu) öğrenciye kıyasla insana özgü ait negatif özellikler daha az atfedilecektir.

H2: Mağdurun akademik durumu, mağdurla empati kurma üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Akademik olarak başarılı olduğu söylenen öğrenciye akademik olarak başarısız olduğu bilgisi verilen ve akademik durumu hakkında hiç bilgi verilmeyen (kontrol grubu) öğrenciye kıyasla daha fazla empati kurulacaktır

H3: Mağdurun akademik durumu, mağdurla özdeşim kurma üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Akademik olarak başarılı olduğu söylenen öğrenciye akademik olarak başarısız olduğu bilgisi verilen ve akademik durumu hakkında hiç bilgi verilmeyen (kontrol grubu) öğrenciye kıyasla daha fazla özdeşim kurulacaktır

H4: Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin verilme sırasının mağdurun insandışılaştırılmasında anlamlı etkisi vardır.

H5: Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin verilme sırasının mağdurla empati kurma üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H6: Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin verilme sırasının mağdurla özdeşim kurma üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H7: Katılımcıların cinsiyetinin mağdurun insandışılaştırılması üzerinde anlamlı bir etkisi vardır. Kadınlar erkeklere kıyasla tecavüz mağdurunu daha az insandışıştıracaktır.

H8: Katılımcıların cinsiyetinin mağdurla empati kurma üzerinde anlamlı bir etkisi vardır. Kadın katılımcılar mağdur kadınla daha fazla empati kuracaktır.

H9: Katılımcıların cinsiyetinin mağdurla özdeşim kurma üzerinde anlamlı bir etkisi vardır. Kadın katılımcılar mağdur kadınla daha fazla özdeşim kuracaktır.

H10: Mağdurun akademik durumunun, Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin hazırlayıcı etkisinin ve katılımcıların cinsiyetinin mağduru insandışılştırma üzerinde anlamlı ortak etkileri vardır.

H11: Mağdurun akademik durumunun, Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin hazırlayıcı etkisinin ve katılımcıların cinsiyetinin mağdurla empati kurma üzerinde anlamlı ortak etkileri vardır.

H12: Mağdurun akademik durumunun, Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin hazırlayıcı etkisinin ve katılımcıların cinsiyetinin mağdurla özdeşim kurma üzerinde anlamlı ortak etkileri vardır.

II. BÖLÜM

2.1. YÖNTEM

Bu çalışmada test edilen araştırma deseni, 2 (ahlaki uzaklaşma ölçümü: önce, sonra) x 3 (akademik durum: başarılı, başarısız, kontrol) x 2 (cinsiyet: kadın, erkek) ANOVA desenidir.

2.1.1. Örneklem

Çalışmaya Abant izzet Baysal Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu'nda öğrenim görmekte olan 117 (59 kadın ve 58 erkek) öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin yaş ortalaması 19.36'dır (SS= 1.07). Katılımcıların cinsiyetlerine göre sayıları ve yüzdelik oranları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 2.1: Araştırma desenine göre katılımcıların dağılımı

Ahlaki uzaklaşma ölçümü		Katılımcının Cinsiyeti	Mağdurun akademik durumu		
			Başarılı	Başarısız	Kontrol
	Manipülasyondan önce	Kadın	10	10	10
		Erkek	10	10	10
	Manipülasyondan sonra	Kadın	10	10	9
		Erkek	9	10	9

Tablo 2.2: Örneklemenin cinsiyet açısından dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kadın	59	50.4
Erkek	58	49.6
TOPLAM	117	100

Katılımcıların tamamı bekâr olduğunu belirtmiştir. Yaşamlarının çoğunu geçirdiği yer olarak katılımcıların %69.2'si büyükşehir, %29.1'i şehir, %0.9'u kasaba, %0.9'u ise köy seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcıların %40.9'u uluslararası ilişkiler,

%18.3'ü sosyoloji, %15.7'si psikoloji bölümlerinde, geri kalanlar ise diğer bölümlerde olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %51'i aile gelirinin 2001-4000 TL arasında, %23.5'i 1000-2000 TL arasında, %17.6'sı 4001-6000 TL arasında ve %7.8'i 6001 TL üzerinde olduğunu belirtmiştir. Kendileri de dâhil olmak üzere kardeş sayısı sorusuna katılımcıların %46.1'i iki kardeş, %29.6'sı üç kardeş, %11.3'ü dört kardeş, %2.6'sı beş kardeş, %1.7'si yedi kardeş ve %0.9'u sekiz kardeşe sahip olduğunu, %7.8'i ise tek çocuk olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin %40.9'u ailede ilk çocuk olduklarını, %35.7'si ikinci, %18.3'ü üçüncü, %1.7'si dördüncü, %1.7'si beşinci ve %1.7'si de ailelerinde yedinci çocuk olduklarını ifade etmiştir. Ebeveynlerinin eğitim düzeylerine bakıldığında katılımcıların annelerinin %46.6'sı ilkokul, %31'i lise, %12.1'i ortaokul, %6'sı üniversite, %2.6'sı okul bitirmemiş ve %0.9'u da önlisans ve yüksek lisans mezunu olduğunu söylemiştir. Babalarının eğitim düzeyleri incelendiğinde %45.7'si lise, %25'i ilkokul, %13.8'i üniversite, %12.9'u ortaokul mezunu olduğunu, yüksek lisans, okul bitirmemiş ve ön lisans mezunu olanların %0.9'la aynı orana sahip oldukları görülmüştür.

2.1.2. İşlem

Katılımcılar, Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinin hazırlık sınıfında okuyan öğrencilerdir. Örneklemin Yabancı Diller Yüksekokulu'nda okuyan öğrencilerden seçilmesinin sebebi farklı bölüm öğrencilerinin bulunması ve özellikle son sınıf öğrencilerine oranla araştırma uygulamasına maruz kalma olasılığının daha düşük olabileceğinin varsayılmış olmasıdır. Öğrencilere çalışmayı uygulayabilmek için Yabancı Diller Yüksekokulu'ndan yazılı olarak uygulama onayı alınmıştır.

Uygulama toplu bir şekilde sınıf ortamında ve ders saatinde yapılmıştır. Bunun için her sınıfta dersin hocasıyla uygulama öncesinde görüşülmüş ve sözel olarak izin alınmıştır. Uygulama için katılımcılara kısa bir açıklama yapılmış sonrasında katılımın gönüllük esasına dayandığı, kendilerini rahatsız hissedecekleri bir durum olursa diledikleri an çalışmayı yarıda bırakabilecekleri söylenmiştir. Ölçek formlarının uygulanması sırasında katılımcıların yönelttiği sorular yanıtlanmıştır.

Çalışmada oluşturulan ilk senaryodaki ‘Esra, 21 yaşında bir üniversite öğrencisidir’ şeklindeki bilgi bütün katılımcılara verilmiş ve senaryonun devamında öğrencinin akademik durumu manipüle edilerek üç koşul oluşturulmuştur. Bunlardan birinde üniversite öğrencisinin akademik olarak başarılı olduğu, diğer koşul da üniversite öğrencisinin akademik olarak başarısız olduğu yönünde bilgi verilmiş son olarak kontrol grubunda ise üniversite öğrencisinin akademik durumu hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Katılımcılar bu üç koşula seçkisiz olarak atanmıştır. Ayrıca ahlaki uzaklaşma ölçeği başta veya sonda olmak üzere iki farklı sırada uygulanmıştır ve katılımcılar bu iki koşula (önce veya sonra) seçkisiz olarak atanmıştır. Ölçeğin katılımcılara önce veya sonra verilmesinin sebebi, hazırlayıcı (priming) etkinin ölçülmek istenmesi, başka bir anlatımla, ölçek önce verildiğinde katılımcı üzerinde hazırlayıcı bir etkinin gözlenip gözlenmediğini test etmektir. Girişte bahsedilen bu bilgilere ek olarak bütün katılımcılara bir sonraki sayfada üniversite öğrencisinin grup ödevini yapmak için gruptan arkadaşı olan bir erkeğin evine gittiği, bu arkadaş tarafından tecavüze uğradığı bilgisi verilmiştir. Bundan sonra, mağdura yönelik tutumları ölçmek için, Mağdurla Empati Kurma ve Mağdurla Özdeşim Kurma ölçeklerini cevaplamaları istenmiştir. Son olarak katılımcılara deney sonrası bilgilendirme (debriefing) formu dağıtılmış ve araştırmada kendilerine sunulan senaryolardan kaynaklı olarak herhangi bir rahatsızlık hissedip hissetmedikleri sorulmuştur.

2.1.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu, Sosyal Beğenirlik Ölçeği, Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği, İnsandışılaştırma Ölçeği, Mağdurla Özdeşim Kurma Ölçeği ve Mağdurla Empati Kurma Ölçeği kullanılmıştır.

2.1.3.1. Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği (Moral Disengagement Scale)

Bandura ve arkadaşları (1996) tarafından geliştirilen ölçek bireyin kendi davranışlarında ahlaki uzaklaşma mekanizmalarını ne sıklıkla kullandığını ölçmektedir. Ölçek 32 maddeden oluşan 5’li Likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınan yüksek puanlar

kişinin ahlaki uzaklaşma eğiliminin de yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçek kişilerin ahlak dışı davranışlarını meşrulaştırmalarını sağlayan sekiz sosyo-bilişsel mekanizmayı ölçmektedir. Bunlar: meşrulaştırma, olumsuz davranışı olumlu etiketleme, olumsuz davranışı kıyaslama, sorumluluğu yayma, sorumluluğu üstlenmeme, sonuçları çarpıtma, insandışılaştırma ve suçu mağdura yüklemidir. Bandura ve arkadaşları (1996) yaptıkları çalışmada ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğunu ve ölçek maddelerinin toplam varyansın %16.2'sini açıkladığını bildirmiştir. Bu orijinal çalışmada ölçeğin güvenirlik katsayısı .82 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçeye uyarlanan versiyonu da orijinalinde olduğu gibi tek faktörlü yapıya sahiptir; Türkçe versiyonunun güvenirlik katsayısı da .82 olarak bulunmuştur (Gezici Yalçın vd., 2016a: 319).

2.1.3.2. Sosyal Beğenirlik Ölçeği

Sosyal Beğenirlik Ölçeği Stöber (2001) tarafından geliştirilmiş 5'li Likert tipinde 17 maddeden oluşan bir ölçektir ($\alpha=.78$). Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması Coşkun, Durak ve Elgin (2008) tarafından yapılmıştır ($\alpha=.73$).

2.1.3.3. Manipülasyon Öyküsü ve Manipülasyon Kontrol Soruları

Şiddetin bir türü olarak cinsel şiddetin hangi koşullarda gerçekleştiği, mağdurun ya da failin özelliklerinin neler olduğu kişilerin cinsel şiddet olayına karşı tutumlarını etkileyen faktörlerdir. Üniversite öğrencileri için önemli bir özellik olan akademik başarının mağdurun başına gelen olayı değerlendirmede önemli olacağı düşünülmüştür. Bu çalışmada bu nedenle üç koşul oluşturulmuştur: Akademik olarak başarılı (deney grubu 1), akademik olarak başarısız (deney grubu 2) ve akademik başarısı hakkında herhangi bir bilgi verilmeyen üniversite öğrencisi (kontrol grubu) koşulları. Bu bilgilerden sonra deneysel gruplardaki katılımcılara manipülasyon kontrolü için öğrencinin akademik durumunu (başarılı veya başarısız) işaretlemeleri istenmiştir. Daha sonra bütün katılımcılara üniversite öğrencisinin ders çalışmak için gittiği evde arkadaşı tarafından tecavüze uğradığı bilgisi verilmiştir. Bu senaryodan hemen sonra bu olayda üniversite öğrencisinin başına ne geldiğini katılımcıların yazmaları istenmiştir. Buna ek

olarak, bu olayın günlük yaşamda ne sıklıkla karşılaştıkları ve ne kadar dikkat çekici bir olay olduğunu 11’li Likert tipi ölçek (0= Hiç ve 10= Çok fazla) üzerinden işaretlemeleri istenmiştir.

2.1.3.4. Bağımlı Değişken Ölçümleri

2.1.3.4.1. Mağdurla Özdeşim

Mağdurla özdeşim 11’li Likert tipinde (0= Hiç, 10= Çok fazla) ve iki maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler mağdurla ne derece özdeşim kurulduğunu ölçmektedir (Gezici-Yalçın vd. 2016b). Sorular: “Bu olayda kendinizi kadınla ne derece özdeşleştiriyorsunuz?”, “Bu olayda kadınla kendinizin ne derece ortak yanınız olduğunu düşünüyorsunuz?” şeklindedir.

2.1.3.4.2. Mağdurla Empati

Mağdurla empati 11’li Likert tipinde (0= Hiç, 10= Çok fazla) dört maddeden oluşan kişilerin mağdurla ne kadar empati kurduklarını ortaya koyan bir ölçektir (Gezici-Yalçın vd., 2016b). Ölçekten alınan yüksek puanlar mağdurla kurulan empatiyi ortaya koymaktadır. Sorular: “Bu olayda kadının duygularını ne derece hissetmektesiniz?”, “Bu olayda kadının durumuna ne derece üzüldünüz?” şeklindedir.

2.1.3.4.3. İnsandışılaştırma

Haslam’a (2006: 252-258) göre insandışılaştırmanın iki boyutu bulunmaktadır. Bunlar, *mekanikleştirme* ve *hayvansallaştırma* olarak isimlendirilmiştir. İnsan doğasına ait özellikler (duygusallık, sıcaklık, bireysel etkinlik vb.) inkâr edildiğinde mekanikleştirme yapılmaktadır. İnsana özgü özellikler (nezaket, ahlaki duyarlılık, yüksek bilişsel kapasite vb.) inkâr edildiğinde ise hayvansallaştırma yapılmaktadır. Vaes, Leyens, Paladino ve Miranda (2012: 70), insani özelliklerin başkalarına atfedilmesinde, özelliğin pozitif veya negatif olmasının önemli bir role sahip olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle insandışılaştırmanın boyutları ile ilgili ölçüm alınırken hem

pozitif, hem negatif özelliklere yer verilmiş ve toplam ölçek puanları hesaplanırken de özelliğin değeri (pozitif veya negatif olması) bir değişken olarak analizlere dahil edilmiştir.

Bu çalışmada insandışılaştırmayı ölçmek için Haslam'ın (2006) kullandığı özellikler Türkçeye çevrilerek kullanılmıştır. İnsan doğasına ait 5 pozitif (meraklı, canayakın, neşeli, sosyal, güvenilir), 5 negatif (saldırgan, dikkatsiz, sabırsız, kıskanç, asabi); insana özgü 5 pozitif (açık fikirli, alçakgönüllü, düzenli, nazik, muntazam iş yapan), 5 negatif (soğuk, tutucu, taş kalpli, kaba, üstünkörü davranan) özellik kullanılarak İnsandışılaştırma Ölçeği oluşturulmuştur. Bu 20 maddelik ölçek, katılımcılara 'Esra 21 yaşında bir üniversite öğrencisidir' şeklinde bilgilendirme yapıldıktan ve Esra'nın akademik durumu manipüle edildikten (akademik olarak başarılı, başarısız ve kontrol grubu) sonra uygulanmıştır. Katılımcılardan üniversite öğrencisinin sunulan özelliklere ne derece sahip olduğunu 7'li Likert tipinde (0=hiç sahip değil, 6=tamamen sahiptir) olacak şekilde değerlendirmeleri istenmiştir. Burada üniversite öğrencisine insana özgü özelliklerin ve insan doğasına ait özelliklerin ne kadar atfedileceğini ölçmek amaçlanmıştır.

III. BÖLÜM

3. BULGULAR

3.1. Ölçeklerin Geçerlik ve Güvenirlik Analizi Bulguları

3.1.1. Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Analizi

Bu çalışmada ölçek maddelerinin Sivrilik ve Çarpıklık değerlerine bakılmış +3 ve -3 aralığı (Byrne2013: 103) dışında kalan 7 madde (11, 15, 16, 18, 22, 27, 31) belirlenmiş ve bu maddeler analizden çıkarılmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlanması çalışmasında da (11, 15, 18, 22, ve 27. maddeler) basıklık değerlerinin kesme noktası olan 3'ten büyük olduğu gözlenmiştir (Gezici vd., 2016a:323). Bu maddeler katılımcılar tarafından anlaşılmamış olabilir ya da örneklem sayısı bu maddelerin normal dağılımını etkilemiş olabilir. Ölçek maddelerinin ortalama, standart sapma, sivrilik ve basıklık değerleri Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3.1: Ahlaki Uzaklaşma ölçeği maddelerinin ortalama ve normal dağılım değerleri

Madde	Ort.	S.S.	Sivrilik	Çarpıklık
1.Arkadaşların için dövüşmenin bir sakıncası yoktur.	1.74	1.39	.21	-1.15
2.İtip-kakmak ve tokatlamak bir çeşit şakalaşmadır.	.73	1.04	1.45	1.61
3.Eşyaya zarar vermek, birine dayak atmaya kıyasla çok da kötü değildir.	1.23	1.27	.73	-.60
4.Bir grup, etrafa zarar verdiğinde o grubun verdiği zararlar nedeniyle sadece grubun bir üyesi suçlanmamalıdır.	2.69	1.68	-.81	-1.14
5.Kötü koşullarda yaşayan kişiler, sergiledikleri saldırgan davranışları nedeniyle suçlanamazlar.	1.30	1.15	.52	-.37
6.Kimseye zarar vermediğinden, küçük yalanlar söylemenin bir sakıncası yoktur.	1.41	1.24	.59	-.67
7.Bazı kişiler hayvan gibi muamele görmeyi hak eder.	1.76	1.59	.23	-1.48
8.Kişiler kavga ediyorsa bunun sebebi toplumdur.	1.53	1.29	.35	-.95
9.Ailenize hakaret eden birini dövmenin bir sakıncası yoktur.	1.80	1.55	.24	-1.44
10.Pislik birilerine vurmak, onlara ders vermektir.	1.14	1.27	.80	-.49
11.Çok miktarda para çalmayla kıyaslandığında az miktarda para çalmak, o kadar da ciddi bir durum değildir	.08	.38	4.48	19.47
12. Kuralları çiğnemeye teşvik eden bir kişi, etrafındakiler ona uyduğu için suçlanmamalıdır.	.60	1.07	1.84	2.68
13.Terbiye almamış kişiler, kötü davranışlarından dolayı suçlanmamalıdır.	.69	1.05	1.64	2.09
14.Dalga geçilen kişiler buna alınmamalıdır, çünkü bu onlara karşı ilgi göstermenin bir yoludur.	.80	1.19	1.27	.47
15.Asalak birine kötü muamele etmenin bir sakıncası yoktur.	.24	.76	3.36	10.87
16.Bir insanın eşyasının çalınmasının kabahati kendindedir.	.51	1.00	2.10	3.85
17.Grubunuzun haysiyeti çiğnendiğinde dövüşmenin bir sakıncası yoktur.	1.09	1.39	.99	-.38
18.Bir süreliğine bir eşyayı izinsiz almak, ödünç almaktır.	.30	.81	2.93	8.87
19.Birine hakaret etmek, ona vurmaktan daha iyidir.	.92	1.24	1.11	.08
20.Grup olarak zarar vermeye karar verilmişse, grup içinden birisini suçlamak adil değildir.	2.34	1.70	-.38	-1.58
21.Küfreden biri suçlanamaz çünkü herkes küfrediyor.	.74	1.08	1.27	.63
22.Alay edilmek, bir kişiyi gerçekten incitmez.	.34	.77	2.21	3.80
23.Kötü biri, insan gibi davranılmayı hak etmez.	1.23	1.24	.70	-.51
24.Başına kötü bir şey gelen kişiler, genelde bunu hak edecek şeyler yapmışlardır.	.81	.99	1.00	.13
25.Arkadaşlarınızı beladan uzak tutmak için yalan söylemenin bir sakıncası yoktur.	1.83	1.27	.18	-.93
26.Arada sırada hiddetlenmek kötü bir şey değildir.	1.62	1.13	.31	-.37
27.Yasadışı işlerle kıyaslandığında, para ödemededen mağazadan bir şey almak çok ciddi bir şey değildir.	.19	.63	4.04	18.25
28.Bir grubun yol açtığı zararın sadece küçük bir kısmından sorumlu olan birisini suçlamak adil değildir.	1.73	1.73	.27	-1.68
29.Arkadaş baskısından dolayı kötü davranan biri, bundan dolayı suçlanamaz.	.73	.98	1.33	1.35
30.Gençler birbirlerine hakaret ettiklerinde incinmezler.	.68	1.08	1.68	2.18
31.Hiçbir şekilde zarar görmeyeceğini düşünen kişilere sert davranmak gerekir.	.46	.98	2.05	3.04
32.Anne-babalar çocuklarına baskı yapıyorlarsa, çocuk kötü davrandığında kabahatli değildir.	1.06	1.18	.86	-.21

Normal dağılmayan maddeler çıkarıldıktan sonra ölçeğin faktör analizine uygun olup olmadığı test edilmiştir. Bunun için, Bartlett'in Küresellik Testi ve Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleminin Uygunluğu kriterlerine bakılmıştır. Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği için Bartlett testi ($\chi^2=895.83$, $sd=300$, $p=.000$) ve KMO (.77) değeri ölçeğin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Ölçek, Bandura vd. (1996)'nin orijinal çalışmada ve Gezici vd. (2016)'nin Türkçe uyarlamada bulduğu gibi tek faktörlü bir yapıya sahiptir. Tek faktörlü ölçek toplam varyansın %27.14'ünü açıklamaktadır. Elde edilen bu katsayı Bandura'nın orijinal ölçek için açıkladığı toplam varyanstan (%16.2) daha yüksektir.

Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin normal dağılmayan maddeler (11, 15, 16, 18, 22, 27, 31) çıkarıldıktan sonra kalan 25 madde için güvenirlik katsayısı (Cronbach alfa) .86 olarak bulunmuştur. Ölçek maddelerinin madde-toplam korelasyon değerleri Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 3.2: Ahlaki uzaklaşma ölçeği için madde-toplam korelasyonu ve madde silindiğinde cronbach değerleri

Madde	Madde-toplam korelasyonu	Madde silindiğinde Cronbach değeri
1.Arkadaşların için dövüşmenin bir sakıncası yoktur.	.53	.85
2.İtip-kakmak ve tokatlamak bir çeşit şakalaşmadır.	.45	.85
3.Eşyaya zarar vermek, birine dayak atmaya kıyasla çok da kötü değildir.	.36	.86
4.Bir grup, etrafa zarar verdiğinde o grubun verdiği zararlar nedeniyle sadece grubun bir üyesi suçlanmamalıdır.	.00	.87
5.Kötü koşullarda yaşayan kişiler, sergiledikleri saldırgan davranışları nedeniyle suçlanamazlar.	.21	.86
6.Kimseye zarar vermediğinden, küçük yalanlar söylemenin bir sakıncası yoktur.	.44	.85
7.Bazı kişiler hayvan gibi muamele görmeyi hak eder.	.47	.85
8.Kişiler kavga ediyorsa bunun sebebi toplumdur.	.28	.86
9.Ailenize hakaret eden birini dövmenin bir sakıncası yoktur.	.61	.85
10.Pislik birilerine vurmak, onlara ders vermektir.	.66	.85
12. Kuralları çiğnemeye teşvik eden bir kişi, etrafındakiler ona uyduğu için suçlanmamalıdır.	.43	.85
13.Terbiye almamış kişiler, kötü davranışlarından dolayı suçlanmamalıdır.	.44	.85
14.Dalga geçilen kişiler buna alınmamalıdır, çünkü bu onlara karşı ilgi göstermenin bir yoludur.	.45	.85
17.Grubunuzun haysiyeti çiğnendiğinde dövüşmenin bir sakıncası yoktur.	.65	.85
19.Birine hakaret etmek, ona vurmaktan daha iyidir.	.32	.86
20.Grup olarak zarar vermeye karar verilmişse, grup içinden birisini suçlamak adil değildir.	.28	.86
21.Küfreden biri suçlanamaz çünkü herkes küfrediyor.	.56	.85
23.Kötü biri, insan gibi davranılmayı hak etmez.	.36	.86
24.Başına kötü bir şey gelen kişiler, genelde bunu hak edecek şeyler yapmışlardır.	.48	.85
25.Arkadaşlarınızı beladan uzak tutmak için yalan söylemenin bir sakıncası yoktur.	.54	.85
26.Arada sırada hiddetlenmek kötü bir şey değildir.	.64	.85
28.Bir grubun yol açtığı zararın sadece küçük bir kısmından sorumlu olan birisini suçlamak adil değildir.	.30	.86
29.Arkadaş baskısından dolayı kötü davranan biri, bundan dolayı suçlanamaz.	.36	.86
30.Gençler birbirlerine hakaret ettiklerinde incinmezler.	.43	.85
32.Anne-babalar çocuklarına baskı yapıyorlarsa, çocuk kötü davrandığında kabahatli değildir.	.43	.85

3.1.2. İnsandışılaştırma Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Analizi

Bu araştırmada insandışılaştırma, Haslam (2006)'ın kullandığı sıfatlar üzerinden ölçülmüştür. Buna göre oluşturulan ölçek, *insan doğasına* (insanı makinelerden ayıran özellikler) ve *insanın özgünlüğüne* (insanı hayvanlardan ayıran özellikler) dair özellikleri

kapsamaktadır. Bu iki alt boyutun her biri hem negatif hem pozitif özellikler barındırmaktadır. İnsan doğasına ait pozitif özellikler meraklı, canayakın, neşeli, sosyal, güvenilir iken, insan doğasına ait negatif özelliklerle saldırgan, dikkatsiz, sabırsız, kıskanç ve asabi olarak belirlenmiştir. İnsanın özgünlüğü boyutuna ait pozitif özellikler, açık fikirli, alçakgönüllü, düzenli, nazik, muntazam iş yapan sıfatlarını içerirken, bu boyuta ait negatif özellikler soğuk, tutucu, taş kalpli, üstünkörü davranan ve kabadır. Ölçek maddelerinin Sivrilik ve Basıklık değerlerine bakılmış ve +3 ile -3 aralığı dışında kalan maddeye rastlanmamıştır. Başka bir anlatımla maddeler normal dağılmaktadır. Ölçek maddelerinin ortalama, standart sapma, sivrilik ve çarpıklık değerleri Tablo3.3’de verilmiştir.

Yapılan faktör analizinde KMO değeri .77 olarak bulunmuş, Bartlett istatistiği ($\chi^2=1103.29$, $sd=190$) anlamlı çıkmıştır ($p=.000$). Başka bir anlatımla ölçek maddeleri faktör analizi açısından uygundur. Ancak yapılan faktör analizinde bazı sıfatların ilgili faktörler altında dağılmadığı gözlenmiştir. Ancak Haslam (2006)’ın önerdiği kuramsal çerçeveye sadık kalınarak ölçek alt boyutlarına pozitif ve negatif özellikler ayrı ayrı toplanarak ölçek toplam puanları elde edilmiştir. Maddelerin değeri (valence) göz ardı edildiğinde insan doğası boyutu için elde edilen güvenilirlik katsayısı .73, insana özgü boyutu için elde edilen güvenilirlik katsayısı .69 bulunmuştur. Maddelerin değerine (valence) göre maddeler ilgili alt boyutları ile birlikte güvenilirlik analizine dahil edildiğinde ise insan doğasına ait pozitif özellikler için $\alpha=.60$, insan doğasına ait negatif özellikler için $\alpha=.77$, insana özgü pozitif özellikler için $\alpha=.84$ ve insana özgü negatif özellikler için $\alpha=.66$ bulunmuştur. Cronbach alfa katsayısı hesaplandığında, insan doğasına ait pozitif özellikler için yapılan güvenilirlik analizinde 1. Maddenin (meraklı) çıkarıldığı durumda Cronbach alfa katsayısının .72’ye yükseldiği, bu maddenin madde-toplam korelasyon katsayısının ise .02 olduğu görülmüştür. Bu nedenle bu boyut için toplam ölçek puanı hesaplanırken bu madde çıkarılmıştır.

Tablo 3.3: İnsandışlaştırma Ölçeğinin Ortalama, Standart Sapma ve Normal Dağılım Değerleri

	Madde	Ortalama	S.S.	Sivrilik	Çarpıklık
İnsanın Doğasına Ait Özellikler	Meraklı	3.66	1.75	-.38	-.70
	Canayakın	3.51	1.60	-.40	-.33
	Neşeli	3.77	1.46	-.32	-.05
	Sosyal	3.67	1.61	-.45	-.13
	Güvenilir	3.48	1.67	-.07	-.65
	Saldırgan	1.65	1.63	.92	.23
	Dikkatsiz	2.55	2.03	.17	-1.24
	Sabırsız	2.98	1.68	.14	-.68
	Kıskanç	2.92	1.85	.11	-.92
	Asabi	2.04	1.58	.45	-.37
İnsana Özgü Özellikler	Açık fikirli	3.95	1.51	-.53	-.30
	Alçakgönüllü	3.36	1.63	-.26	-.42
	Düzenli	3.72	1.88	-.53	-.82
	Nazik	3.56	1.57	-.55	.15
	Muntazam iş yapan	3.21	1.84	-.18	-1.00
	Soğuk	2.26	1.64	.70	-.17
	Tutucu	2.06	1.70	.57	-.50
	Taş kalpli	1.48	1.60	1.06	.55
	Üstünkörü davranan	1.97	1.75	.64	-.56
	Kaba	1.47	1.52	1.17	1.10

Araştırmada kullanılan diğer ölçekler için elde edilen Cronbach alfa katsayıları şu şekildedir: Mağdurla özdeşim (2 maddeden oluşmaktadır) için $\alpha=.81$, mağdurla empati için $\alpha=.65$ ve sosyal beğenirlik için $\alpha=.65$ bulunmuştur.

3.2. Manipülasyon Kontrol Sorularına Dair Bulgular

Katılımcılara manipülasyon sonrasında sorulan “Yukarıdaki olayda Esra’nın başına ne gelmiştir?” sorusuna tüm katılımcılar doğru cevabı vermiş ve tecavüz olayı olduğunu ifade etmiştir. “Bu olay günlük yaşamda ne sıklıkla karşılaştığınız bir olaydır?” şeklindeki manipülasyon sorusuna verilen cevaplara göre bu olay pek sık karşılaşılmayan bir olaydır (Ort.=3.63, SS=3.09). “Bu olay günlük yaşamda ne kadar dikkat çekici bir olaydır?” sorusuna katılımcıların verdiği cevaplar incelendiğinde (Ort.=7.98, SS=2.79) dikkat çekici bir olay olarak değerlendirildiği görülmüştür.

3.3. Değişkenler Arası İlişkilerin İncelenmesi

Pearson Korelasyon analizi sonucunda insan doğasına ait negatif özellik puanı ile ahlaki uzaklaşma puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=.20$, $p<.05$). Buna göre, mağdura atfedilen insan doğasına ait negatif özellik puanı arttıkça katılımcıların ahlaki uzaklaşma puanının da arttığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında insan doğasına ait negatif özellik puanı ile insan doğasına ait pozitif özellik puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.29$, $p<.01$). Bu ilişkiye göre katılımcıların mağdura atfettikleri insan doğasına ait negatif özellik puanları arttıkça yine mağdura atfettikleri insan doğasına ait pozitif özellik puanları da artmaktadır.

Ayrıca, insana özgü pozitif özellik puanı ile insan doğasına ait pozitif özellik puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulgulanmıştır ($r=.55$, $p<.01$). Buna göre, katılımcıların mağdura atfettikleri insana özgü pozitif özellik puanı arttıkça yine mağdura atfettikleri insan doğasına ait pozitif özellik puanlarının da arttığına işaret etmektedir.

Tablo 3.4: Değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerine dair korelasyon analizi sonuçları

	Ort.	S.S.	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Ahlaki uzaklaşma	1.28	0.62	1							
2. Mağdurla özdeşim	5.08	3.56	-.08	1						
3. İnsan doğası pozitif	3.58	1.02	.14	-.07	1					
4. İnsan doğası negatif	2.44	1.30	.20*	.05	.30**	1				
5. İnsana özgü pozitif	3.46	1.35	.09	.12	.55**	.03	1			
6. İnsana özgü negatif	1.91	1.15	.17	-.07	.22*	.70**	.03	1		
7. Mağdurla Empati	7.74	1.98	-.00	.35**	-.01	-.02	.08	.06	1	
8. Sosyal beğenirlik	3.67	0.47	-.33**	.14	-.07	-.12	.03	-.10	.07	1

* $p < .05$, ** $p < .01$

İnsana özgü negatif özellik puanı ile insan doğasına ait pozitif özellik puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=.22$, $p<.05$). Yani katılımcıların mağdura atfettikleri insana özgü negatif özellik puanları arttıkça mağdura atfettikleri insan doğasına ait pozitif özellik puanlarının da arttığı anlaşılmaktadır. Ayrıca insana özgü negatif özellik puanı ve insan doğasına ait negatif özellik puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.69$, $p<.01$). Mağdura

atfedilen insana özgü negatif özellikler arttıkça mağdura atfedilen insan doğasına ait negatif özelliklerin artacağına işaret etmektedir.

Empati puanı ile mağdurla özdeşim puanı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu görülmektedir ($r=.35$, $p<.01$). Katılımcıların mağdurla empati kurma düzeyleri arttıkça mağdurla özdeşim kurma düzeylerinin artacağı anlaşılmaktadır.

Son olarak sosyal beğenirlik puanı ile ahlaki uzaklaşma puanı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-.32$, $p<.01$). Bu durum, katılımcıların sosyal beğenirlik puanları arttıkça ahlaki uzaklaşma puanlarının azalacağını göstermektedir.

3.4. Ortalamalar Arası Farkların İncelenmesi

Bağımlı değişkenler arasında anlamlı korelasyonların bulunması nedeniyle her bir bağımlı değişken için 2x2x3 faktörlü ANOVA analizi yapılmıştır.

3.4.1. İnsan Doğası Pozitif Özellikler

İlk olarak insan doğası pozitif değişkeni analize dâhil edilmiştir. Levene test varyansların homojen dağıldığını işaret etmektedir ($p=.589$). Ortak etkilerin anlamlı olmadığı, sadece akademik durumun temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür, $F(2, 105)=4.33$, $p=.016$, $\eta^2=.076$. Yapılan post-hoc testi (Tukey) akademik durum açısından sadece başarılı ve kontrol koşulları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir ($p=.018$). Kontrol grubu ile başarısız koşulu arasında ise marjinal bir fark olduğu gözlenmiştir ($p=.078$). Buna göre Esra'nın akademik durumu hakkında herhangi bir bilgi verilmediği durumda(kontrol grubu; Ort.=3.96, SS=.96) akademik olarak başarılı (Ort.=3.33, SS=1.08) olduğu koşula göre insan doğasına ait pozitif özellikler daha fazla atfedilmiştir. Akademik durumu hakkında bilgi verilmediği (kontrol grubu) koşulda akademik olarak başarısız olduğu koşula göre (Ort.=3.46, SS=.93) insan doğasına ait pozitif özellikler daha çok atfedilmiştir. Sonuçlar Tablo 3.5'te gösterilmiştir.

Tablo 3.5: İnsan doğası pozitif özellikler ölçümü değerleri

	N	Ort.	SS	F	P	η^2
Akademik durum				4.33	.016	.076
Başarılı	39	3.33	1.08			
Başarısız	40	3.46	.93			
Kontrol	38	3.96	.96			

3.4.2. İnsan Doğası Negatif Özellikler

İnsan doğası negatif bağımlı değişkeni analize alınmış ve Levene Test sonucu varyansların homojen dağıldığı bulgulanmıştır ($p=.055$). Ortak etkilerin anlamlı olmadığı yalnızca akademik durumun temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür, $F(2, 105)=17.82$, $p=.000$, $\eta^2=.253$. Yapılan post-hoc testi (Tukey) akademik durum açısından başarılı olduğu koşul ve akademik olarak başarısız olduğu koşul arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir ($p=.000$). Ayrıca akademik olarak başarılı olduğu koşul ve akademik durumu hakkında bilgi verilmediği (kontrol grubu) koşullar arasında da anlamlı fark olduğu bulgulanmıştır ($p=.000$). Buna göre, akademik durumu hakkında bilgi verilmediği koşulda (kontrol grubu; Ort.=2.85, SS= 1.32) akademik olarak başarılı (Ort.=1.53, SS=.98) olduğu koşula göre insan doğasına ait negatif özellikler daha fazla atfedilmiştir. Akademik olarak başarısız (Ort.=2.93, SS=1.10) olduğu koşulda akademik olarak başarılı olduğu koşula göre insan doğasına ait negatif özelliklerin daha fazla atfedildiği görülmüştür. Sonuçlar Tablo 3.6’da gösterilmiştir.

Tablo 3.6: İnsan doğası negatif özellikler ölçümü değerleri

	N	Ort.	SS	F	P	η^2
Akademik durum				17.82	.000	.253
Başarılı	39	1.53	.98			
Başarısız	40	2.93	1.10			
Kontrol	38	2.85	1.32			

3.4.3. İnsana Özgü Pozitif Özellikler

İnsana özgü pozitif özellikler bağımlı değişkeni analize alınmış ve Levene test varyansların homojen dağıldığını göstermektedir ($p=.214$). Elde edilen analiz sonuçlarına göre sadece akademik durumun temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür, $F(2, 105)=22.22$, $p=.000$, $\eta^2=.297$. Yapılan post-hoc testi (Tukey) akademik durum

açısında başarılı ve başarısız koşulları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir ($p=.000$). Bunun yanında akademik olarak başarısız ve akademik durumu hakkında bilgi verilmeyen kontrol koşulu arasında da anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p=.000$). Buna göre Esra'nın akademik olarak başarılı olduğu durumda (Ort.=3.91, SS=1.30) akademik olarak başarısız (Ort.=2.48, SS=1.05) olduğu koşula göre insana özgü pozitif özellikler daha çok atfedilmiştir. Ayrıca Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulunda (Ort.=4.04, SS=1.10) akademik olarak başarısız olduğu koşula göre (Ort.=2.48, SS=1.05) insana özgü pozitif özellikler daha fazla atfedilmiştir. Sonuçlar Tablo 3.7'de gösterilmiştir.

Tablo 3.7: İnsana özgü pozitif özellikler ölçümü değerleri

	N	Ort.	SS	F	P	η^2
Akademik durum				22.22	.000	.297
Başarılı	30	3.91	1.30			
Başarısız	40	2.48	1.05			
Kontrol	38	4.04	1.10			

Analiz sonuçlarına göre elde edilen bir başka bulgu ise akademik durumun, ahlaki uzaklaşma ölçeğinin verilme sırasının ve katılımcıların cinsiyetinin ortak etkisinin marjinal düzeyde anlamlı olduğunu göstermiştir, $F(2, 105)=2.44$, $p=.092$, $\eta^2=.045$). Yapılan post-hoc testi (Tukey) sonucuna göre katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği Esra'nın akademik durumunun başarısız olduğu koşul ile katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği ve Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulu arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p=.014$). Buna göre kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği önce verildiğinde Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği koşulda (Ort.=4.52, SS=.89) katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği ve Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşula göre (Ort.=2.57, SS=.77) Esra'ya insana özgü pozitif özellikleri daha fazla atfettiği görülmüştür.

Katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeği önce verildiğinde mağdurun akademik olarak başarısız olduğu koşul ile katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği ve mağdurun akademik olarak başarılı olduğu koşul

arasında marjinal düzeyde anlamlı bir fark olduğu bulgulanmıştır ($p=.076$). Buna göre erkek katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği önce verildiği mağdurun akademik olarak başarılı olduğu koşulda (Ort.=4.22, SS=1.57) katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği mağdurun akademik olarak başarısız olduğu (Ort.=2.57, SS=.77) koşula göre Esra'ya insana özgü pozitif özellikleri daha fazla atfettiği gözlenmiştir.

Katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşul ile katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarılı olduğu koşul arasında marjinal düzeyde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p=.084$). Kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde Esra akademik olarak başarılı olduğu koşulda (Ort.=4.20, SS=1.21) katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşula (Ort.=2.57, SS=.77) göre Esra'ya insana özgü pozitif özellikleri daha fazla atfettikleri görülmüştür.

Katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşul ile katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulu arasında marjinal düzeyde anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p=.099$). Bu sonuca göre kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulunda (Ort.=4.21, SS=1.40) katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşula göre (Ort.=2.57, SS=.77) Esra'ya insana özgü pozitif özellikleri daha fazla atfettikleri görülmüştür.

Katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulu ile katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşul arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p=.016$). Buna göre kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği önce verildiğinde Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulunda (Ort.=4.52, SS=.89) katılımcıların erkek

olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu (Ort.=2.60, SS=.82) koşula göre Esra'ya insana özgü pozitif özellikleri daha fazla atfetmişlerdir.

Katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulu ile katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik durumunun başarısız olduğu koşul arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p=.004$). Buna göre kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği önce verildiğinde Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulunda (Ort.=4.52, SS=.89) katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşula (Ort.=2.38, SS=1.71) göre Esra'ya insana özgü pozitif özellikleri daha çok atfetmişlerdir.

Katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulu ile katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşul arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p=.004$). Bu sonuca göre kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği önce verildiğinde Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulunda (Ort.=4.52, SS=.89) katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşula (Ort.=2.38, SS=.76) göre Esra'ya insana özgü pozitif özellikleri daha fazla atfetmişlerdir.

Katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği Esra'nın akademik olarak başarılı olduğu koşul ile katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşul arasında marjinal düzeyde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p=.088$). Buna göre erkek katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği önce verildiğinde Esra'nın akademik olarak başarılı olduğu koşulda (Ort.=4.22, SS=1.57) katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşula (Ort.=2.60, SS=.82) göre Esra'ya insana özgü pozitif özellikleri daha fazla atfetmişlerdir.

Katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği Esra'nın akademik olarak başarılı olduğu koşul ile katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşul arasında istatistiksel düzeyde anlamlı bir fark olduğu bulgulanmıştır ($p=.027$). Buna göre erkek katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği Esra'nın akademik olarak başarılı olduğu koşulda (Ort.=4.22, SS=1.57) katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşula göre (Ort.=2.38, SS=1.71) Esra'ya insana özgü pozitif özellikleri daha fazla atfetmişlerdir.

Katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği Esra'nın akademik olarak başarılı olduğu koşul ile katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşul arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir ($p=.027$). Bu sonuca göre erkek katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği önce verildiğinde Esra'nın akademik olarak başarılı olduğu koşulda (Ort.=4.22, SS=1.57) katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşula (Ort.=2.38, SS=.76) göre Esra'ya insana özgü pozitif özellikleri daha fazla atfettikleri bulunmuştur.

Katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşul ile katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarılı olduğu koşul arasında marjinal düzeyde anlamlı fark görülmüştür ($p=.098$). Buna göre kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde Esra'nın akademik olarak başarılı olduğu koşulda (Ort.=4.20, SS=1.21) katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşula (Ort.=2.60, SS=.82) göre Esra'ya insana özgü pozitif özellikleri daha fazla atfettikleri görülmüştür.

Katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarılı olduğu koşul ile katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşul arasında istatistiksel düzeyde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p=.030$). Buna göre kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde Esra'nın akademik olarak

başarılı olduğu koşulda (Ort.=4.20, SS=1.21) katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşmanın sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşula göre (Ort.=2.38, SS=1.71) Esra'ya insana özgü pozitif özellikleri daha çok atfetmişlerdir.

Katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarılı olduğu koşul ile katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşul arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir ($p=.030$). Buna göre kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde Esra'nın akademik olarak başarılı olduğu koşulda (Ort.=4.20, SS=1.21) katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşula (Ort.=2.38, SS=.76) göre Esra'ya insana özgü pozitif özellikleri daha fazla atfettikleri görülmüştür.

Katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşul ile katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulu arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir ($p=.037$). Bu bulguya göre kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulunda (Ort.=4.21, SS=1.40) katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşula (Ort.=2.38, SS=1.71) göre Esra'ya insana özgü pozitif özellikleri daha çok atfetmişlerdir.

Katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşul ile katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulu arasında marjinal düzeyde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p=.050$). Buna göre erkek katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulunda (Ort.=4.15, SS=.84) katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak

başarısız olduğu koşula göre (Ort.=2.38, SS=1.71) Esra'ya insana özgü pozitif özellikleri daha fazla atfetmişlerdir.

Katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulu ile katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşul arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p=.037$). Bu bulguya göre kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulunda (Ort.=4.21, SS=1.40) katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşula göre (Ort.=2.38, SS=.76) Esra'ya insana özgü pozitif özellikleri daha fazla atfetmişlerdir.

Son olarak katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşul ile katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulu arasında marjinal düzeyde anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir ($p=.050$). Bunun sonucunda erkek katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulunda (Ort.=4.15, SS=.84) katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşula göre (Ort.=2.38, SS=.76) Esra'ya insana özgü pozitif özellikleri daha çok atfetmişlerdir. Sonuçlar Tablo 3.8'de gösterilmiştir.

Tablo 3.8: Akademik durumun (başarılı, başarısız, kontrol grubu), ahlaki uzaklaşma ölçeğinin verilme sırasının (önce veya sonra) ve katılımcıların cinsiyetinin (kadın, erkek) ortak etkisinin insana özgü pozitif özellikleri atfetme ölçümü değerleri

	N	Ort.	SS	F	P	η^2
C*AUÖ sırası*AD				2.44	.092	.045
K-AUÖ önce- kontrol	10	4.52	.89			
K- AUÖ önce- başarısız	10	2.57	.77			
E- AUÖ önce- başarılı	10	4.22	1.57			
K- AUÖ sonra- başarılı	10	4.20	1.21			
K- AUÖ sonra- kontrol	9	4.21	1.40			
E- AUÖ önce- başarısız	10	2.60	.82			
K-AUÖ sonra-başarısız	10	2.38	1.71			
E-AUÖ sonra-başarısız	10	2.38	.76			
E- AUÖ sonra- kontrol	9	4.15	.84			

Cinsiyet (C), Kadın (K), Erkek (E), Akademik Durum (AD), Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği (AUÖ)

3.4.4. İnsana Özgü Negatif Özellikler

İnsana özgü negatif özellikler bağımlı değişkeni analize alınmıştır ve Levene test varyansların homojen dağıldığını göstermektedir ($p=.157$). Elde edilen analiz sonuçlarına göre ortak etkilerin anlamsız olduğu sadece akademik durumun temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür, $F(2, 105)=3.70$, $p=.028$, $\eta^2=.066$. Yapılan post-hoc testi (Tukey) akademik durum açısından başarılı ve kontrol koşulları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir ($p=.044$). Ayrıca akademik durum açısından başarılı ve başarısız koşulları arasında da marjinal düzeyde anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p=.060$). Buna göre Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulunda (Ort.=2.14, SS=1.19) Esra'nın akademik olarak başarılı olduğu (Ort.=1.50, SS=1.08) koşula göre Esra'ya insana özgü negatif özellikleri daha fazla atfettikleri bulgulanmıştır.

Bunun yanında Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşulda (Ort.=2.10, SS=1.09) akademik olarak başarılı olduğu koşula göre (Ort.=1.50, SS=1.08) Esra'ya insana özgü negatif özellikleri daha fazla atfettikleri görülmüştür. Sonuçlar Tablo 3.9'da gösterilmiştir.

Tablo 3.9:İnsana özgü negatif özellikler ölçümü değerleri

	N	Ort.	SS	F	P	η^2
Akademik Durum				3.70	.028	.066
Başarılı	39	1.50	1.08			
Başarısız	40	2.10	1.09			
Kontrol	38	2.14	1.19			

3.4.5. Mağdurla Empati

Mağdurla empati bağımlı değişkeni analize alındığında, Levene Test sonucuna göre varyansların homojen dağılmadığı görülmüştür ($p=.000$). Akademik durumun temel etkisi anlamlı olduğundan [$F(2, 105)=5.13, p=.007, \eta^2=.089$] post-hoc testinde Games-Howell analizi kullanılmıştır. Buna göre akademik durum açısından başarısız bilgisi verilen deney grubuyla kontrol grubu arasındaki fark anlamlıdır ($p=.016$). Başka bir anlatımla, Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu bilgisi verildiği koşulda (Ort.=8.35, SS=1.97) akademik durumu hakkında bilgi verilmediği koşula (kontrol grubu; Ort.=7.00, SS=2.20) göre mağdurla daha fazla empati kurulmuştur. Sonuçlar Tablo 3.10'da gösterilmiştir.

Tablo 3.10: Mağdurla empati ölçümü değerleri

	N	Ort.	SS	F	P	η^2
Akademik durum				5.13	.007	.089
Başarısız	40	8.35	1.97			
Kontrol	38	7.00	2.20			

Ayrıca bu analiz sonucuna göre Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin verilme sırası (önce, sonra) ve cinsiyetin mağdurla empati kurma üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür, $F(1, 105)=5.57, p=.020, \eta^2=.050$. Kadınlarda ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde (Ort.=8.70, SS=1.31), erkeklerde ise ahlaki uzaklaşma ölçeği önce verildiğinde (Ort.=7.61, SS=1.94) mağdurla empati kurma daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Sonuçlar Tablo 3.11'de gösterilmiştir.

Tablo 3.11: Cinsiyetin (C) ve Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin (AUÖ) verilme sırasının (önce, sonra) mağdurla empati kurma ortak etkisi ölçümü değerleri

	N	Ort.	SS	F	P	η^2
C*AUÖ sırası				5.57	.020	.050
K-AUÖ sonra	29	8.70	1.31			
E-AUÖ önce	30	7.61	1.94			

Cinsiyet (C), Kadın (K), Erkek (E), Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği (AUÖ)

Bunun yanında analiz sonucuna göre akademik durum, ahlaki uzaklaşma ölçeğinin verilme sırası (önce, sonra) ve cinsiyet arasında da marjinal bir fark olduğu gözlenmiştir, $F(2, 105)=2.88$, $p=.060$, $\eta^2=.052$. Post-hoc testi (Games Howell) sonucuna göre erkek katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği önce verildiğinde ve Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği (kontrol grubu) koşul ile kadın katılımcılarda ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği ve Esra'nın akademik olarak başarısız olduğu koşul arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir ($p=.018$). Buna göre kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde ve Esra akademik olarak başarısız olduğu koşulda (Ort.=9.75, SS=.54) katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği ve Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği koşula göre (Ort.=6.10, SS=2.30) mağdurla daha fazla empati kurduğu gözlenmiştir.

Ayrıca katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeği önce verildiği ve mağdurun akademik olarak başarılı olduğu koşul ile katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği ve mağdurun akademik olarak başarısız olduğu koşul arasında marjinal bir fark olduğu gözlenmiştir ($p=.053$). Buna göre kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiği mağdur akademik olarak başarısız olduğu durumda (Ort.=9.75, SS=.54) katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği mağdurun akademik olarak başarılı olduğu duruma (Ort.=7.15, SS=1.95) göre mağdurla daha fazla empati kurmuşlardır.

Bunlara ek olarak katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği mağdurun akademik olarak başarısız olduğu koşul ile katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği mağdurun akademik olarak başarılı olduğu koşul arasında da marjinal bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p=.051$). Buna göre kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiği mağdur akademik olarak

başarısız olduğu (Ort.=9.75, SS=.54) koşulda katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin sonra verildiği mağdurun akademik olarak başarılı olduğu koşula göre (Ort.=7.72, SS=1.39) mağdurla daha çok empati kurduğu görülmüştür. Sonuçlar Tablo 3.12’de gösterilmiştir.

Tablo 3.12: Akademik durum (AD), Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin verilme sırası (önce veya sonra) ve cinsiyetin mağdurla empati kurma ortak etkisi ölçümü değerleri

	N	Ort.	SS	F	P	η^2
C*AUÖ sırası*AD				2.88	.060	.052
K- AUÖ sonra- başarısız	10	9.75	.54			
E- AUÖ önce- kontrol	10	6.10	2.30			
K- AUÖ önce- başarılı	10	7.15	1.95			
E- AUÖ sonra- başarılı	9	7.72	1.39			

Cinsiyet (C), Kadın (K), Erkek (E), Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği (AUÖ)

3.4.6. Mağdurla Özdeşim

Son olarak mağdurla özdeşim bağımlı değişkeni analize dâhil edildiğinde ise analiz sonucuna göre Levene test varyansların homojen dağılmadığını göstermektedir ($p=.008$). Analiz sonucuna göre cinsiyetin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür $F(1, 102)=6.84$, $p=.010$, $\eta^2=.063$. Buna göre kadın katılımcılar (Ort.=5.90, SS=3.09) erkek katılımcılara göre (Ort.=4.27, SS=3.84) mağdurla daha fazla özdeşim kurmuşlardır. Sonuçlar Tablo 3.13’te gösterilmiştir.

Tablo 3.13: Cinsiyetin mağdurla özdeşim kurma temel etkisi ölçümü değerleri

	N	Ort.	SS	F	P	η^2
Cinsiyet				6.84	.010	.063
Kadın	57	5.90	3.09			
Erkek	57	4.27	3.84			

Bunlara ek olarak analiz sonucu akademik durum, ahlaki uzaklaşma ölçeğinin verilme sırası (önce, sonra) ve cinsiyet arasında ortak etkinin anlamlı olduğu bulgulanmıştır $F(2, 102)=3.25$, $p=.043$, $\eta^2=.060$. Yapılan post-hoc test (Games Howell) sonucu erkek katılımcıların ahlaki uzaklaşma ölçeği önce verildiğinde ve Esra’nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği (kontrol grubu) koşul ve kadın katılımcıların ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiği Esra’nın akademik olarak başarılı

olduğu koşul arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir ($p=.048$). Ayrıca erkek katılımcıların ahlaki uzaklaşma ölçeği önce verildiğinde Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği ve kadın katılımcıların ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiği Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği koşul arasında da anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p=.049$). Kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde Esra'nın akademik olarak başarılı olduğu koşulda (Ort.=6.80, SS=2.27) erkek katılımcıların ahlaki uzaklaşma ölçeği önce verildiği Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmeği koşula göre (Ort.=2.90, SS=2.37) Esra ile daha çok özdeşim kurmuşlardır. Kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği koşulda (Ort.=6.77, SS=2.10) erkek katılımcıların ahlaki uzaklaşma ölçeği önce verildiği Esra'nın akademik durumu hakkında bilgi verilmediği koşula göre Esra ile daha fazla özdeşim kurduğu görülmüştür. Sonuçlar Tablo 3.14'te gösterilmiştir.

Tablo 3.14: Akademik durum (AD), Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin (AUÖ) verilme sırası (önce, sonra) ve cinsiyetin mağdurla özdeşim kurmada ortak etkisi ölçümü değerleri

	N	Ort.	SS	F	P	η^2
C*AUÖ sırası*AD				3.25	.043	.060
K- AUÖ sonra- başarılı	10	6.80	2.27			
E- AUÖ önce- kontrol	10	2.90	2.37			
K- AUÖ sonra- kontrol	9	6.77	2.10			

Cinsiyet (C), Kadın (K), Erkek (E), Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği (AUÖ)

IV. BÖLÜM

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada cinsel şiddet mağduruna yönelik tutumları etkileyen çeşitli değişkenler incelenmiştir. Çalışmada etkisi incelenen bağımsız değişkenler, ahlaki uzaklaşma, mağdurun akademik durumu ve katılımcının cinsiyeti iken, ölçüm alınan bağımlı değişkenler, mağduru insandışılaştırma, mağdurla empati kurma ve mağdurla özdeşim kurmadır. Öncelikle çalışmada manipüle edilen mağdurun akademik durumu katılımcıların insan doğasına ait pozitif özellikleri mağdura atfetmeleri üzerinde etkiye bulunmuştur (H1a kabul edilmiştir). Ancak beklenenin aksine akademik olarak başarılı olan mağdur koşulunda değil akademik durumu hakkında bilgi verilmeyen kontrol koşulunda mağdura insan doğasına ait pozitif özellikler daha fazla atfedilmiştir. Bunun olası bir nedeni, Fiske ve diğerleri (2002) tarafından ileri sürülen sıcaklık ve yetkinlik kalıpyargıları olabilir. Yazarlar, statüye sahip olan birinin (örneğin kariyerli bir kadının) diğerleri tarafından yetkinlik/yeterlik bakımından yüksek, ancak sıcaklık bakımından düşük olarak algılandığını ifade etmektedir. Sıcaklık insan doğasında bulunan pozitif bir özelliktir ancak yüksek statüde bulunan bireyler sıcaklık bakımından düşük algılanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, senaryoda mağdurun sahip olduğu belirtilen akademik başarının mağdura olumlu bir statü kazandırdığı düşünülebilir. Böylece katılımcıların mağdurun akademik olarak başarılı olduğu koşulda mağdura daha az insan doğasına ait pozitif özellikleri atfetmesi, Fiske ve arkadaşlarının (2002) modeli çerçevesinde açıklanabilir.

Buna karşın ahlaki uzaklaşma ölçeğinin verilme sırasının ve katılımcıların cinsiyetinin insan doğasına ait pozitif özellikleri atfetmede anlamlı bir etkisi bulunamamıştır. Yine beklenenin aksine cinsiyetin temel etkisi anlamlı değildir. Moris (2013: 20) kadınların hangi koşullarda nesneleştirildikleri ve hangi koşulda

hayvanlaştırıldıklarını araştırdığı tez çalışmasında katılımcıların cinsiyetinin etkisiyle ilgili anlamlı bir sonuç bulgulayamadığını ifade etmiştir. Benzer şekilde Heflick ve diğerleri (2011) kadınların nesneleştirilmesi olgusunu ele aldıkları çalışmada katılımcıların cinsiyetiyle ilgili anlamlı bir etki gözlenmediğini belirtmişlerdir. Bu araştırmalarda elde edilen bulgularla aynı yönde bizim çalışmamızda da cinsiyetle ilgili etki gözlenmemiştir. Ahlaki uzaklaşmanın verilme sırasının temel etkisinin bulunamaması ise ahlaki uzaklaşmanın hazırlayıcı bir etki ortaya çıkarmadığını göstermektedir. Ancak bu durum örneklemden kaynaklanmış olabilir ve farklı örneklemelerde farklı sonuçlar elde edilebilir.

İnsandışılaştırma ile ilgili olarak elde edilen diğer bir bulgu, mağdurun akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulunda mağdurun akademik olarak başarılı olduğu bilgisi verilen koşula kıyasla insan doğasına ait negatif özelliklerin mağdura daha fazla atfedilmiş olmasıdır. Mağdurun başarılı olduğu bilgisi mağdurun daha fazla olumlu algılanmasına yol açmış olabilir. Bunun sonucunda katılımcılar mağdurun akademik durumu hakkında bilgi verilmeyen kontrol grubuna göre mağduru daha az olumsuz olarak algılamış olabilirler. Ayrıca beklendiği üzere katılımcılar mağdurun akademik olarak başarısız olduğu koşulda mağdurun akademik olarak başarılı olduğu koşula göre insan doğasına ait negatif özellikleri mağdura daha fazla atfetmişlerdir. Senaryoda mağdurun başarısız olarak tanımlanması katılımcıların mağdurla ilgili daha olumsuz tutum edinmelerine sebep olmuş ve mağdura daha çok olumsuz özellik atfetmelerine yol açmış olabilir. Toplumda becerikli ve zeki insanları daha çok sevme eğilimi (Taylor, Peplau ve Sears, 2010) ve sevilen insanların halo etkisi sonucu başka alanlarda da olumlu algılandığı görüşü bulgularla tutarlı görünmektedir. Ayrıca cinsiyet ve ahlaki uzaklaşma ölçeğinin verilme sırasının insan doğasına ait negatif özellikleri atfetmede anlamlı temel etkileri bulunamamıştır. Bunun yanında, beklenenin aksine, ahlaki uzaklaşmanın önce verildiği ve mağdurun akademik olarak başarısız olduğu koşulda mağdura insan doğasına ait negatif özellikleri atfetmede anlamlı bir ortak etki bulunamamıştır.

Öğrencinin akademik durumu katılımcıların mağdura yönelik insana özgü pozitif özellikleri atfetmelerini etkilemiş ve beklendiği üzere akademik durumu başarılı

olduğu söylenen öğrenciye başarısız öğrenciye kıyasla insana özgü pozitif özellikler daha fazla atfedilmiştir. Dolayısıyla bu yöndeki hipotezler(H1c) desteklenmiştir. Morris (2013) tarafından yapılan çalışmada katılımcılara sunulan resimlerden birinde uzun kollu gömlek ve kot pantolon giymiş, elinde bir kitap yığını tutan bir kadın ve bu kadının yüksek lisans öğrencisi olduğu bilgisi verilen kadın resmi diğer iki koşula göre (cinselleştirilmiş kadın resmi ve güzelleştirilmiş kadın resmi) katılımcılar tarafında daha olumlu yönde puanlanmıştır. Bu bulgu mevcut çalışmamızın bulgusuyla tutarlı görünmektedir. Ancak dikkat çekici başka bulgu ise katılımcıların akademik durumu hakkında bilgi verilmeyen (kontrol koşulu) mağdura akademik olarak başarısız olduğu koşula kıyasla insana özgü pozitif özellikleri daha fazla atfetmeleridir. Öğrencinin başarısız olması daha olumsuz algılanmasına sebep olurken hakkında pek fazla bilgi sahibi olmadıkları bir öğrenciyi daha olumlu algılamaları araştırmanın örnekleminde kaynaklanan bir sonuç olabilir.

İnsana özgü pozitif özellikler üzerinde cinsiyetin, ahlaki uzaklaşma ölçeğinin verilme sırasının (önce veya sonra) ve akademik durumun ortak etkisine baktığımızda kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği önce verildiğinde ve mağdurun akademik başarısı hakkında bilgi verilmediği kontrol koşulunda, mağduru insana özgü pozitif özellikler boyutunda daha yüksek puanlamışlardır. Kadınların ölçeği önce alması, Seçicilik Hipotezinde ileri sürülen, kadınların bilgi işleme sürecinde verilen son bilgiyi kullandığı yönündeki varsayımı doğrulamaktadır. Erkek katılımcıların insana özgü pozitif özellikleri, ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği, mağdurun akademik olarak başarılı olduğu koşulda daha fazla atfettikleri görülmüştür. Başarılı mağdura insana özgü pozitif özellikleri daha çok atfetme, hipotezlerde bekleneni desteklerken ahlaki uzaklaşmanın önce verildiği koşulda erkeklerin insana özgü pozitif özellikleri daha fazla atfetmeleri beklenen sonucu doğrulamamış ve hipotez (H4) kısmen desteklenmiştir. Ahlaki uzaklaşma ölçeği manipülasyondan önce veya sonra verilerek hazırlayıcı etkisi incelenmek istenmiş ve ölçek maddelerinin önce verildiği koşulda katılımcılara ahlaki olmayan davranışlar aslında hatırlatılmış olunmasına rağmen ölçeğin önce verildiği koşulda hem erkek katılımcılar hem de kadın katılımcılar mağdura insana özgü pozitif özellikleri daha yüksek oranlarda atfetmişlerdir.

Katılımcılar akademik durumu hakkında bilgi verilmeyen kontrol koşulunda akademik olarak başarılı olduğu söylendiği koşula göre mağdura insana özgü negatif özellikleri daha fazla atfetmişlerdir. Mağdurun akademik olarak başarılı olması katılımcılar tarafından daha olumlu algılanmasına sebep olmuş ancak hakkında daha az bilgiye sahip oldukları birini daha olumsuz olarak algılamaları araştırmanın uygulandığı örneklemden kaynaklanmış bir sonuç olabilir. Ayrıca akademik olarak başarısız öğrenciye akademik olarak başarılı öğrenciden daha fazla insana özgü negatif özellikler atfetmeleri, çalışmanın hipotezini (H1d) destekleyen bir bulgudur. Mağdurun akademik durumunun, ahlaki uzaklaşmanın verilme sırasının ve katılımcıların cinsiyetinin beklenenin aksine insana özgü negatif özellikleri atfetme üzerinde anlamlı ortak etkisi bulunamamış ve bu yöndeki hipotez (H10) desteklenmemiştir.

Katılımcılar mağdurun akademik olarak başarısız olduğu bilgisi verilen koşulda akademik başarı hakkında bilgi verilmeyen kontrol grubuna göre mağdurla daha fazla empati kurmuştur ve çalışmanın hipotezi (H2) desteklenmemiştir. Tecavüz mağdurlarına yönelik tutumları belirleyen faktörlerden biri de tecavüz olayında sorumluluğun faile mi mağdura mı atfedileceğidir. Akademik olarak başarısız bir öğrencinin verilen senaryoya göre ders çalışmak ve ödevini hazırlamak için arkadaşının daveti üzerine evine gitmesi, katılımcılarında üniversite öğrencisi olduğu göz önüne alınırsa mağdurun davranışını daha kabul edilebilir görülmesine ve bu yüzden de tecavüz mağduruyla daha fazla empati kurulmasına yol açmış olabilir. Singer ve Lamm (2009) empatinin işlevlerinden birinin de diğerlerinin eylemlerini, niyetlerini ve duygularını tahmin etmeye olanak sağladığını ifade etmiştir. Başarısız bir öğrencinin ödevinde yardım almak istemesi, mağdurun katılımcılar tarafından iyi niyetli olarak algılanmasına sebep olmuş olabilir. Literatürdeki bulgulara göre, katılımcılar mağdurla kurdukları empati düzeyi yüksek olduğunda tecavüz mağduruna yönelik olumsuz tutumları daha az onaylamaktadır (Yalçın, 2006; Sakallı-Uğurlu, Yalçın ve Glick, 2007). Kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde, erkek katılımcılar ise ahlaki uzaklaşma ölçeği önce verildiğinde tecavüz mağduruyla daha fazla empati kurmuşlardır.

Araştırmanın hipotezlerinde beklendiği üzere katılımcının cinsiyeti, ahlaki uzaklaşma ölçeğinin verilme sırası ve mağdurun akademik durumu değişkenlerinin mağdurla kurulan empati üzerinde anlamlı ortak etkisi olduğu görülmüştür. Bu anlamlı etkinin hangi gruplarda olduğunu özetleyecek olursak; birincisi, kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde mağdurun akademik olarak başarısız olduğu durumda katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği ve mağdurun akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol grubuna göre tecavüz mağduruyla daha fazla empati kurmuştur. İkincisi, kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde ve mağdurun akademik olarak başarısız olduğu bildirildiğinde katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği ve mağdurun akademik olarak başarılı olduğu koşula göre tecavüz mağduruyla daha çok empati kurmuştur. Son olarak, kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiği mağdurun akademik olarak başarısız olduğu koşulda katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşmanın sonra verildiği ve mağdurun akademik olarak başarılı olduğu koşula göre mağdurla daha fazla empati kurmuştur.

Kadınların erkeklerden daha empatik bir cinsiyet olduğu, kalıpyargısal bir algı olmasına rağmen, bu kalıpyargılara aykırı herhangi bir teori yok gibi görünmektedir (Eisenberg ve Lennon, 1983) ve bu çalışmada da kadın katılımcılar mağdurla daha çok empati kurmuştur. Vance ve diğerleri (2015: 582) yaptıkları çalışmada cinsiyetin temel etkisinin anlamlı olduğunu ve erkeklerin kadınlara göre ahlaki uzaklaşma puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu bulgulamıştır. Bu çalışmada ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verilmesinin erkek katılımcıların empati düzeyini düşürmesi beklenmekteyken aksine kadınlar ahlaki uzaklaşma sonra verildiğinde daha yüksek empati puanı elde etmişler. Başka bir anlatımla, ölçeğin önce verilmesi kadınların empati puanlarını düşürücü etki yapmış ve bu yöndeki hipotez (H5) desteklenmemiştir. Ayrıca, beklenenin aksine akademik durumu başarısız olan tecavüz mağduruyla daha çok empati kurulmuştur. Mağdurun akademik başarı olarak yetersiz olması daha zayıf olarak algılanmasına sebep olmuş olabilir. Çelişik duygulu cinsiyetçiliğin alt boyutlarından biri olan korumacı cinsiyetçilik kadınların zayıf ve korumaya muhtaç saf yaratıklar olarak algılandığını ifade etmektedir ve kültürlerarası bir çalışmaya göre kadınlar erkeklerle karşılaştırıldığında düşmanca cinsiyetçiliği reddederken genellikle

korumacı cinsiyetçiliği kabul etmektedir (Glick vd., 2000). Akademik başarı olarak zayıf olan tecavüz mağduru bir kadınla, kadınların daha çok empati kurması korumacı cinsiyetçilik olgusuyla tutarlı görünmektedir. Kadın katılımcıların ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde ve mağdur başarısız olduğunda katılımcıların kadın olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği ve mağdurun akademik olarak başarılı olduğu söylendiği koşula göre mağdurla daha fazla empati kurduğu yöndeki bulguda korumacı cinsiyetçiliğin teorisini destekler niteliktedir. Her iki grupta da katılımcıların cinsiyetinin kadın, mağdurun cinsiyetinin kadın olmasına rağmen kadın katılımcılar akademik olarak başarılı değil, akademik olarak başarısız mağdurla daha çok empati kurmuştur. Burada da yine akademik başarısızlık yetkinlik olarak düşükmeye ya da mağdurun daha zayıf olması algısından kaynaklanmış olabilir. Fiske ve diğerleri (2002) Kalıpyargı İçeriği Modelinde, statü olarak düşük, rekabetçi olmayan bireylerin yetkinlik olarak düşük ancak sıcaklık olarak yüksek algılandığını ve bu kişilere karşı merhamet ve sempati duygularının ortaya çıktığını savunmuştur. Akademik olarak başarısız olmanın düşük statü olarak algılandığı varsayılırsa, bulgular Kalıpyargı İçeriği Modeliyle tutarlı görünmektedir. Diğer dikkat çekici bulgu ise, ahlaki uzaklaşmanın önce verilmesinin kadınların empati düzeylerini düşürmesidir. Bu konuda literatürde herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Ancak, bundan sonraki çalışmalarda ahlaki uzaklaşmanın hazırlayıcı etkisi detaylı bir şekilde incelenebilir.

Genel olarak bulgular göz önünde bulundurulduğunda, ahlaki uzaklaşma ölçeğini önce almak, kadınların empati düzeylerini düşürücü yönde hazırlayıcı etkide bulunmuştur. Tecavüz mağdurunun akademik durumu, kadın katılımcıların tutumunu etkilemiş ve başarısız olan tecavüz mağduruna karşı daha empatik tutum göstermişlerdir. Ahlaki uzaklaşma olgusunu hatırlatarak yani ahlaki olmayan davranışlar hatırlatılıp katılımcıların zihinlerinde ahlak dışı davranışlar belirgin hale getirildiğinde erkek katılımcıların tutumları üzerinde değil kadın katılımcıların tutumları üzerinde hazırlayıcı etki göstermiştir. Yapılan bir çalışmada şiddet içerikli oyun oynayan erkek çocukları oyundan sonra daha fazla saldırganlık göstermişlerdir (Zheng ve Zhang, 2016: 1747). Yani şiddet içerikli oyun saldırganlık olgusunu erkek çocuklarda belirginleştirmiştir. Yapılan çalışmalar saldırganlıkla ahlaki uzaklaşma kavramlarının ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu yüzden çalışmamızda ahlaki

uzaklaşma ölçeğinin önce verilmesinin erkek katılımcılar üzerinde hazırlayıcı etki yapması beklenmiş ancak bulgular bunu desteklememiştir.

Çalışmada cinsiyetin anlamlı temel etkisi bulunmuş ve kadın katılımcılar erkek katılımcılara göre tecavüz mağduru kadınla daha fazla özdeşim kurmuştur (H9 kabul edilmiştir). Beklendiği üzere ahlaki uzaklaşma ölçeğinin verilme sırası, cinsiyet ve mağdurun akademik durumunun mağdurla özdeşim kurma üzerinde anlamlı ortak etkisi bulgulanmıştır. Akademik durumu başarılı olan mağdurla daha fazla özdeşim kurulacağı hipotezi desteklenmiş ve kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde ve mağdur akademik olarak başarılı olduğu koşulda katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği ve mağdurun akademik durumu hakkında bilgi verilmeyen kontrol grubuna göre tecavüz mağduruyla daha fazla özdeşim kurmuştur. Burada da ahlaki uzaklaşmanın önce verilmesi kadın katılımcıların mağdurla özdeşim kurma düzeyine olumsuz yönde hazırlayıcı etki yapmıştır. Kadın katılımcıların akademik durumu başarılı olan mağdurla kendilerini özdeş ya da aynı görmeleri başarılı olmanın olumlu bir özellik olması, mağdurun da kadın olmasından kaynaklanmış olabilir. Toplum içinde de becerikli, zeki ve yetenekli insanların sevildiği (Taylor, Peplau ve Sears, 2010: 253) yani böyle insanların olumlu algılandığı bir durumda olumlu olanla özdeşim kurma düzeyinin artması beklendik bir durumdur.

Son olarak, kadın katılımcılar ahlaki uzaklaşma ölçeği sonra verildiğinde ve mağdurun akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol grubunda katılımcıların erkek olduğu ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verildiği ve mağdurun akademik durumu hakkında bilgi verilmediği kontrol grubuna göre mağdurla daha çok özdeşim kurmuştur. Ahlaki uzaklaşma ölçeğinin önce verilmesinin erkek katılımcılarda mağdurla özdeşim kurmayı azaltıcı yönde hazırlayıcı etki yapması beklenirken, tersine kadın katılımcıların özdeşim düzeylerini düşürücü yönde etkide bulunmuştur. Bu bulgu araştırmanın uygulandığı örneklemden kaynaklanabilir, farklı örnekleme farkı etkiler bulgulanabilir.

V. BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Uluslararası literatürde ahlaki uzaklaşmanın cinsel şiddet mağduruna yönelik tutumlara etkisini inceleyen çalışmalar bulunmasına rağmen ülkemizde bu iki olguyu araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ayrıca ahlaki uzaklaşma ölçeğinin cinsel şiddet mağduruna yönelik tutumlara hazırlayıcı etkisinin araştırılması çalışmanın diğer bir katkısıdır. Çalışmanın bulgularının ulusal literatüre katkı sağlayacağı ve başka çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Tecavüz mağdurunun akademik durumunun ve ahlaki uzaklaşma ölçeğinin verilme sırasının manipüle edildiği deneysel bir çalışma olması sebebiyle uluslararası literatüre ve gelecekteki çalışmalara katkı sağlaması da beklenmektedir.

Bu çalışmanın örneklem sayısının azlığı, sadece hazırlık öğrencilerinden veri toplanması ve sadece üniversite öğrencilerine uygulanması başlıca sınırlılıkları arasındadır. Ayrıca örneklemin üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinden oluşması yaşça daha büyük katılımcıların tutumlarının gözlenmesini engelleyici olmuştur. Ayrıca katılımcılara kendi akademik durumuna (başarılı, başarısız) yönelik algılarının ne yönde olduğu bilgisi sorulmadığı için bu durumun değişkenlerle olan ilişkisi incelenememiştir.

Bundan sonraki araştırmalarda kadına yönelik cinsel şiddeti meşrulaştırmada mağdur özelliklerini daha belirgin kılmak için mağdurun özelliklerinin verilmesinin yanında bu ifadeleri belirginleştirecek resim sunumlarının katılımcılara gösterilmesi katılımcılar için mağdur özelliklerinin belirginleştirilmesi çalışmada koşulların daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir. Ayrıca verilerin sadece üniversite öğrencisinden değil farklı sosyal gruplara uygulanması ve daha geniş bir yaş aralığını kapsayacak örneklemden toplanmasının elde edilen bulguların genellenebilirliğine katkı sağlayacağı

düşünülmektedir. Mevcut çalışmamızda mağdur özeliği olarak akademik durum incelenmiş gelecekte yapılacak çalışmalarda akademik durum dışındaki mağdur özellikleri çalışılabilir.

KAYNAKLAR

- Abrams, Dominic., Viki, G. Tendayi., Masser, Barbara ve Bohner, Gerd (2003). “Perceptions of Stranger and Acquaintance Rape: The Role of Benevolent and Hostile Sexism in Victim Blame and Rape Proclivity”. *Journal of Personality and Social Psychology* 1(84): 111-125.
- Acierno, Ron., Resnick, Heidi., Kilpatrick, Dean G., Saunders, Benjamin ve Best, Connie L. (1999). “Risk Factors for Rape, Physical Assault, and Posttraumatic Stress Disorder in Women: Examination of Differential Multivariate Relationships.” *Journal of Anxiety Disorders* 6(13): 541-563.
- Aktan, Timuçin ve Güvenç, Gülden (2008). “Başarılı ve Başarısız Öğrencilerin İç ve Dış Gruplarına Yönelik Kalıpyargılarının Yetkinlik ve Sevecenlik Boyutları Açısından İncelenmesi.” *Türk Psikoloji Dergisi* 23(61): 27-40.
- Altınay, Ayşe Gül ve Arat, Yeşim (2007). “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet”, (<http://research.sabanciuniv.edu/7029/1/TurkiyedeKadinaYonelikSiddet.pdf>, 10 Ağustos 2017’de erişildi).
- Bandura, Albert (1999). “Moral Disengagement in the Perpetration of Inhumanities”. *Personality and Social Psychology Review* 3(3): 193-209.
- Bandura, Albert (1991). “Social Cognitive Theory of Moral Thought and Action”. *Handbook of Moral Behavior and Development*. Ed. William M. Kurtines ve Jacob L. Gewirtz. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers. 45-103.

- Bandura, Albert., Barbaranelli, Claudio., Caprara, Gian Vittorio ve Pastorelli, Concetta (1996). “Mechanisms of Moral Disengagement in the Exercise of Moral Agency”. *Journal of Personality and Social Psychology* 2(71): 364-374.
- BM (1948). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, (<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>, 27 Ekim 2017’de erişildi).
- Bohner, Gerd., Reinhard, Marc-Andre., Rutz, Stefanie., Sturm, Sabine., Kerschbaum, Bernd ve Effler, Dagmar (1998). “Rape Myths as Neutralizing Cognitions: Evidence for a Causal Impact of Anti-Victim Attitudes on Men’s Self-Reported Likelihood of Raping”. *European Journal of Social Psychology* 28: 257-268.
- Boyacıoğlu, İnci. (2016). Dünden Bugüne Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet ve Ulusal Kadın Çalışmaları: Psikolojik Araştırmalara Davet, *Türk Psikoloji Yazıları*, 19 (Özel Sayı), 126-145.
- Burt, Martha R. (1980). “Cultural Myths and Supports for Rape.” *Journal of Personality and Social Psychology* 2(38): 217-230.
- Byrne, Barbara M. (2013). *Structural Equation Modeling with AMOS: Basic concepts, applications and programming* (2nd ed). New York: Routledge/Taylor & Francis.
- Campbell, Jacquelyn C. ve Soeken Karen L. (1999). “Forced Sex and Intimate Partner Violence: Effects on Women’s Risk and Women’s Health.” *Violence Against Women* 9(5): 1017-1035.
- Carroll, Jessica Ashley (2009). *Impact of Moral Judgment and Moral Disengagement on Rape-Supportive Attitudes in College Males*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Alabama: Alabama Üniversitesi Eğitim Psikolojisi Bölümü Enstitüsü.
- Carsky, Mary L. ve Zuckerman, Mary Ellen (1991). “In Search of Gender Differences in Marketing Communication: An Historical / Contemporary Analysis.” *Gender and Consumer Behavior* 1: 43-52.

- Coşkun, H., Durak, M. ve Elgin, V. M. (2008). Sosyal Beğenirlik Ölçeği-17'nin Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. Yayınlanmamış Çalışma.
- Çamaş, Güliz Gülçin ve Meşe, Gülgün (2016). "Sosyal Hiyerarşi: Cinsel Şiddet Mitlerini Anlamak". *Türk Psikoloji Dergisi* 31(78): 62-74.
- Çoklar, Işıl (2007). *Kadına Yönelik Cinsel Şiddetin Meşrulaştırılması ve Tecavüze İlişkin Tutumlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eisenberg, Nancy ve Lennon, Randy (1983). "Sex Differences in Empathy and Related Capacities". *Psychological Bulletin* 1(94): 100-131.
- European Union Agency for Fundamental Rights (2014). "Violence Against Women: An EU-Wide Survey" (file:///C:/Documents%20and%20Settings/XP/Belgelerim/Downloads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en%20(1).pdf, 23 Aralık 2017'de erişildi).
- Fiske, Susan T., Cuddy, Amy J. C., Glick, Peter ve Xu, Jun (2002). "A Model of (Often Mixed) Stereotype Content: Competence and Warmth Respectively Follow From Perceived Status and Competition". *Journal of Personality and Social Psychology* 6(82): 878-902.
- Fiske, Susan T., Xu, Jun., Cuddy, Amy C. ve Glick, Peter (1999). "(Dis)respecting Versus (Dis)liking: Status and Interdependence Predict Ambivalent Stereotypes of Competence and Warmth." *Journal of Social Issues* 55(3): 473-489.
- Gezici Yalçın, Meral., Şenyurt, Ahmet Y., Gültepe, Bedirhan ve Coşkun, Hamit (2016a). "Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması". *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi* 6(1): 309-332.

- Gezici-Yalçın, Meral., Şenyurt, Ahmet Y., Gültepe, Bedirhan ve Coşkun, Hamit (2016b). “Ahlaki Uzaklaşma ve Empatinin Kadına Yönelik Erkek Şiddetine Dair Tutumlara Etkileri”. *1. Sosyal Psikoloji Kongresi*. Ankara: Başkent Üniversitesi.
- Glick, Peter ve Fiske, Susan T. (1997). “Hostile and Benevolent Sexism Measuring Ambivalent Sexist Attitudes Toward Women”. *Psychology of Women Quarterly* 21: 119-135.
- Glick, Peter vd. (2000). ”Beyond Prejudice as Simple Antipathy: Hostile and Benevolent Sexism Across Cultures”. *Journal of Personality and Social Psychology* 5(79): 763-775.
- Gölge, Z. Belma (1997). *Irza Geçme Kavramına Karşı İlgili Meslek Gruplarının Yaklaşımları ve Düşünceleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.
- Güler, Nuran, Tel, Hatice ve Özkan Tuncay, Fatma (2005). “Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı”. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 27(2): 51-56.
- Haslam, Nick (2006). “Dehumanization: An Integrative Review”. *Personality and Social Psychology Review* 3(10): 252-264.
- Heflick, Nathan A., Goldenberg, Jamie L., Cooper, Douglas P. ve Puvia, Elisa (2011). “From Women to Objects: Appearance Focus, Target Gender, and Perceptions of Warmth, Morality and Competence”. *Journal of Experimental Social Psychology* 47: 572-581.
- İstanbul Sözleşmesi (2011). “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi”, (http://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2016/03/30/Istanbul_Sozlesmesi.pdf, 30 Eylül 2017’de erişildi).

- Jina, Ruxana ve Thomas, Leena S. (2013). “Health Consequences of Sexual Violence Against Women.” *Best Practice&Research Clinical Obstetrics and Gynaecology* 27: 15-26.
- Kanekar, Suresh ve Kolsawalla, Maharukh B. (1980). ”Responsibility of a Rape Victim in Relation to Her Respectability, Attractiveness, and Provocativeness”. *The Journal of Social Psychology* 112: 153-154.
- Krahé, Barbara (1991). “Social Psychological Issues in the Study of Rape.” *European Review of Social Psychology* 2: 279-309.
- K.S.G.M (2016). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020). Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- K.S.G.M (2009). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- K.S.G.M (2008). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. Dumat Ofset
- K.S.G.M (2015). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (<http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf>, 24 Aralık 2017’de erişildi).
- Lonsway, Kimberly A. ve Fitzgerald, Louise F. (1994). “Rape Myths.” *Psychology of Women Quarterly* 18: 133-164.
- Loughnan, Steve., Pina, Afrodit., Vasquez, Eduardo A. ve Puvia, Elisa (2013). “Sexual Objectification Increases Rape Victim Blame and Decreases Perceived Suffering”. *Psychology of Women Quarterly* 37(4): 455-461.

- Meyers-Levy, Joan ve Loken, Barbara (2015). “Revisiting Gender Differences: What We Know and What Lies Ahead.” *Journal of Consumer Psychology* 25(1): 129-149.
- Morris, KaseyLynn (2013). *Differentiating Between Objectification and Animalization: Associations Between Women, Objects, and Animals*. USA: Department of Psychology College of Arts and Sciences University of South Florida.
- Page, Ayten Zara ve İnce, Merve (2008). “Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme”. *Türk Psikoloji Yazıları* 11(22): 81-94.
- Pedersen, Sven H. ve Strömwall, Leif A. (2013). “Victim Blame, Sexism and Just-World Beliefs: A Cross-Cultural Comparison”. *Psychiatry, Psychology and Law* 6(20): 932-941.
- Petrucelli, Irene., Simonelli, Chiara., Barbaranelli, Claudio., Grilli, Simona., Tripodi, Maria Francesca, ve D’Urso, Giulio (2017). “Moral Disengagement Strategies in Sex Offenders”. *Psychiatry, Psychology and Law* 3(24): 470-480.
- Powell, Anastasia ve Webster, Kim (2018). “Cultures of Gendered Violence: An Integrative Review of Measures of Attitudinal Support for Violence Against Women”. *Journal of Criminology* 51(1): 40-57.
- Richmond, Jill ve Wilson, J. Clare (2008). “Are Graphic Media Violence, Aggression and Moral Disengagement Related?” *Psychiatry, Psychology and Law* 2(15):350-357.
- Rudman, Laurie A. ve Mescher, Kris (2012). “Of Animals and Objects: Men’s Implicit Dehumanization of Women and Likelihood of Sexual Aggression”. *Personality and Social Psychology Bulletin* 38(6): 734-746.

- Sakallı-Uğurlu, Nuray (2003). “Cinsiyetçilik: Kadınlara ve Erkeklere İlişkin Tutumlar ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı”. *Türk Psikoloji Yazıları* 6(11-12): 1-20.
- Sakallı Uğurlu, Nuray ve Akbaş, Gülçin (2013). “Honor” and “honor violence against women” in honor cultures: Social psychological explanations. *Turkish Psychological Articles*, 16(32), 76-91.
- Sakallı-Uğurlu, Nuray., Yalçın, Zeynep Sıla ve Glick, Peter (2007). “Ambivalent Sexism, Belief in a Just World, and Empathy as Predictors of Turkish Students’ Attitudes Toward Rape Victims.” *Sex Roles* 57(11-12): 889-895.
- Salman, Selin (2007). *The Predictors of Attitudes Toward Sexual Harassment: Locus of Control, Ambivalent Sexism, and Gender Differences*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Scully, Diana (2016). *Cinsel Şiddeti Anlamak*. Çev. Ş. Tekeli ve L. Aytek. İstanbul: Metis Yayınları.
- Sims, Calvin M., Noel, Nora E. ve Maisto, Stephan A. (2007). “Rape Blame As a Function of Alcohol Presence and Resistance Type.” *Addictive Behaviors* 32: 2766-2775.
- Singer, Tania ve Lamm, Claus (2009). “The Social Neuroscience of Empathy”. *Annals of the New York Academy of Sciences* 1156: 81-96.
- Taylor, Shelley E., Peplau, Letitia Anne ve Sears, David O. (2010). *Sosyal Psikoloji*. Çev. A. Dönmez. Ankara: İmge Kitabevi.
- TBMM (2015). Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu. Türkiye Büyük Millet Meclisi 717(1).

TürkDil Kurumu (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.599efdb2e605b2.82657197, 24 Ağustos 2017’de erişildi).

United Nations (1993). “Declaration on the Elimination of Violence Against Women”
United Nations General Assembly, (<http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>, 26 Eylül 2017’de erişildi).

Uskul, A. K., Cross, S. E., Sunbay, Z., Gercek-Swing, B., & Ataca, B.(2012). “Honor Bound: The Cultural Construction of Honor in Turkey and the Northern US”. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43, 1131–115.

Vaes, Jeroen., Paladino, Paola ve Puvia, Elisa (2011). “Are Sexualized Women Complete Human Beings? Why men and Women Dehumanize Sexually Objectified Women”. *European Journal of Social Psychology* 41: 774-785.

Vaes, Jereon., Leyens, Jacques-Philippe, Paladino, Maria Paola, ve Miranda, Mariana Pires(2012). We are human, they are not: Driving forces behind outgroup dehumanisation and the humanisation of the ingroup. *European Review of Social Psychology*, 23(1), 64-106. doi:10.1080/10463283.2012.665250

Vance, Kaylee.,Sutter, Megan., Perrin, Paul B. ve Heesacker, Martin (2015). “The Media’s Sexual Objectification of Women, Rape Myth Acceptance, and Interpersonal Violence”. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma* 24: 569-587.

Watts, Charlotte ve Zimmerman, Cathy (2002). “Violence Against Women: Global Scopeand Magnitude”. *TheLancet* 359: 1232-1237.

Whatley, Mark A. (2005). “The Effect of Participant Sex, Victim Dress, and Traditional Attitudes on Causal Judgments for Marital Rape Victims.” *Journal of Family Violence* 20(3): 191-200.

WHO (2002). World Report on Violence and Health. Ed. E. G. Krug, L. L. Dahlberg ve J. A. Mercy vd. Geneva: World HealthOrganization.

WHO (2013). “Global and Regional Estimates of Violence Against Women: Prevalence and Health Effects of Intimate Partner Violence and Non-Partner Sexual Violence”, (http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/85239/1/9789241564625_eng.pdf?ua=1, 23 Aralık 2017’de erişildi).

Yağcı, Mehmet İsmail ve İlarslan, Neslihan (2010). “Reklamların ve Cinsiyet Kimliği Rolünün Tüketicilerin Satın Alma Davranışları Üzerindeki Etkisi”. *Doğuş Üniversitesi Dergisi* 11(1): 138-155.

Yalçın, Zeynep Sıla (2006). *Effects of Ambivalent Sexism, Locus of Control, Empathy, and Belief in a Just World on Attitudes Toward Rape Victims*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yaman Efe, Şengül ve Ayaz, Sultan. (2010). Domestic violence against women and women's opinions related to domestic violence. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 11(1), 23-29.

Yavuz, M. Fatih (2001). “Cinsel Saldırı Olgusuna Profesyonel Yaklaşımda Mezuniyet Sonrası Eğitimin Etkisi”. *Adli Tıp Bülteni* 6(3): 111-118.

Yıldırım, Aysel (1998). *Sıradan Şiddet*. İstanbul: Boyut Yayıncılık.

Zheng, Jia-Kun ve Zhang, Qian (2016). “Priming Effect of Computer Game Violence on Children’s Aggression Levels.” *SocialBehaviorandPersonality*44(10): 1747-1760.

EKLER

Ek 1: Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği

	Hiç katılmıyorum	Çok az katılmıyorum	Bazen katılmıyorum	Genellikle katılmıyorum	Tamamen katılmıyorum
1.Arkadaşların için dövüşmenin bir sakıncası yoktur.	0	1	2	3	4
2.İtip-kakmak ve tokatlamak bir çeşit şakalaşmadır.	0	1	2	3	4
3.Eşyaya zarar vermek, birine dayak atmaya kıyasla çok da kötü değildir.	0	1	2	3	4
4.Bir grup, etrafa zarar verdiğinde o grubun verdiği zararlar nedeniyle sadece grubun bir üyesi suçlanmamalıdır.	0	1	2	3	4
5.Kötü koşullarda yaşayan kişiler, sergiledikleri saldırgan davranışları nedeniyle suçlanamazlar.	0	1	2	3	4
6.Kimseye zarar vermediğinden, küçük yalanlar söylemenin bir sakıncası yoktur.	0	1	2	3	4
7.Bazı kişiler hayvan gibi muamele görmeyi hak eder.	0	1	2	3	4
8.Kişiler kavga ediyorsa bunun sebebi toplumdur.	0	1	2	3	4
9.Ailenize hakaret eden birini dövmenin bir sakıncası yoktur.	0	1	2	3	4
10.Pislik birilerine vurmak, onlara ders vermektir.	0	1	2	3	4
11.Çok miktarda para çalmayla kıyaslandığında az miktarda para çalmak, o kadar da ciddi bir durum değildir	0	1	2	3	4
12. Kuralları çiğnemeye teşvik eden bir kişi, etrafındakiler ona uyduğu için suçlanmamalıdır.	0	1	2	3	4
13.Terbiye almamış kişiler, kötü davranışlarından dolayı suçlanmamalıdır.	0	1	2	3	4
14.Dalga geçilen kişiler buna alınmamalıdır, çünkü bu onlara karşı ilgi göstermenin bir yoludur.	0	1	2	3	4
15.Asalak birine kötü muamele etmenin bir sakıncası yoktur.	0	1	2	3	4
16.Bir insanın eşyasının çalınmasının kabahati kendindedir.	0	1	2	3	4
17.Grubunuzun haysiyeti çiğnendiğinde dövüşmenin bir sakıncası yoktur.	0	1	2	3	4
18.Bir süreliğine bir eşyayı izinsiz almak, ödünç almaktır.	0	1	2	3	4
19.Birine hakaret etmek, ona vurmaktan daha iyidir.	0	1	2	3	4
20.Grup olarak zarar vermeye karar verilmişse, grup içinden birisini suçlamak adil değildir.	0	1	2	3	4
21.Küfreden biri suçlanamaz çünkü herkes küfrediyor.	0	1	2	3	4
22.Alay edilmek, bir kişiyi gerçekten incitmez.	0	1	2	3	4
23.Kötü biri, insan gibi davranılmayı hak etmez.	0	1	2	3	4
24.Başına kötü bir şey gelen kişiler, genelde bunu hak edecek şeyler yapmışlardır.	0	1	2	3	4
25.Arkadaşlarınızı beladan uzak tutmak için yalan söylemenin bir sakıncası yoktur.	0	1	2	3	4
26.Arada sırada hiddetlenmek kötü bir şey değildir.	0	1	2	3	4
27.Yasadışı işlerle kıyaslandığında, para ödmeden mağazadan bir şey almak çok ciddi bir şey değildir.	0	1	2	3	4
28.Bir grubun yol açtığı zararın sadece küçük bir kısmından sorumlu olan birisini suçlamak adil değildir.	0	1	2	3	4
29.Arkadaş baskısından dolayı kötü davranan biri, bundan dolayı suçlanamaz.	0	1	2	3	4
30.Gençler birbirlerine hakaret ettiklerinde incinmezler.	0	1	2	3	4
31.Hiçbir şekilde zarar görmeyeceğini düşünen kişilere sert davranmak gerekir.	0	1	2	3	4
32.Anne-babalar çocuklarına baskı yapıyorlarsa, çocuk kötü davrandığında kabahatli değildir.	0	1	2	3	4

Ek 2: Manipölasyon Hikâyeleri

Koşul 1 (Deney Grubu1): akademik olarak başarı mağdur

Esra, 21 yaşında bir üniversite öğrencisidir. Esra'nın ders notları yüksektir, akademik olarak başarılı bir öğrencidir.

Koşul 2 (Deney Grubu 2): akademik olarak başarısız mağdur

Esra, 21 yaşında bir üniversite öğrencisidir. Esra'nın ders notları düşüktür, akademik olarak başarısız bir öğrencidir.

Koşul 3 (Kontrol Grubu): mağdurun akademik durumu belirtilmemiş

Esra, 21 yaşında bir üniversite öğrencisidir.

Ek 3: Tecavüz Senaryosu

Güz döneminde aldığı bir ders kapsamında Esra'nın grup ödevi yapması gerekmiştir. Gruptan arkadaşı Mustafa, Esra'yı ders çalışmak için evine davet etmiştir. Esra ödev yapmak için gittiği Mustafa'nın evinde Mustafa tarafından tecavüze uğramıştır.

Ek 4: Manipölasyon Kontrol Soruları

1) Yukarıdaki olayda Esra'nın başına ne gelmiştir? _____

2) Bu olay günlük yaşamda ne sıklıkla karşılaştığınız bir olaydır?

Hiç					Orta					Çok fazla				
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10				

3) Bu olay günlük yaşamda ne kadar dikkat çekici bir olaydır?

Hiç					Orta					Çok fazla				
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10				

Ek 5: İnsandışılaştırma Ölçeği

Sizce Esra aşağıdaki özelliklere ne derece sahiptir?

		Hiç sahip değildir						Tamamen sahiptir
1	Meraklı	0	1	2	3	4	5	6
2	Sosyal	0	1	2	3	4	5	6
3	Sabırsız	0	1	2	3	4	5	6
4	Güvenilir	0	1	2	3	4	5	6
5	Neşeli	0	1	2	3	4	5	6
6	Saldırđan	0	1	2	3	4	5	6
7	Kaba	0	1	2	3	4	5	6
8	Dikkatsiz	0	1	2	3	4	5	6
9	Kıskanç	0	1	2	3	4	5	6
10	Canayakın	0	1	2	3	4	5	6
11	Asabi	0	1	2	3	4	5	6
12	Düzenli	0	1	2	3	4	5	6
13	Açık fikirli	0	1	2	3	4	5	6
14	Nazik	0	1	2	3	4	5	6
15	Alçakgönüllü	0	1	2	3	4	5	6
16	Soğuk	0	1	2	3	4	5	6
17	Muntazam iş yapan	0	1	2	3	4	5	6
18	Taş kalpli	0	1	2	3	4	5	6
19	Tutucu	0	1	2	3	4	5	6
20	Üstünkörü davranan	0	1	2	3	4	5	6

Ek 8: Mağdurla Özdeşim Ölçeği

Bu olayda kadınla kendinizi ne derece özdeşleştiriyorsunuz?

Hiç Orta Çok fazla

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Bu olayda kadınla kendinizin ne derece ortak yanınız olduğunuzu düşünüyorsunuz?

Hiç Orta Çok fazla

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ek 9: Mağdurla Empati Ölçeği

Bu olayda kadının duygularını ne derece hissetmektesiniz?

Hiç					Orta						Çok fazla
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

Bu olayda kadının durumuna ne derece üzüldünüz?

Hiç					Orta						Çok fazla
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

Bu olayda kadının durumu sizi ne derece etkiledi?

Hiç					Orta						Çok fazla
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

Bu olayda kadının durumunu ne derece anladığınızı düşünüyorsunuz?

Hiç					Orta						Çok fazla
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

Ek 10: Demografik Bilgi Formu

Lütfen size uygun seçenekleri işaretleyiniz ve cevaplanmamış soru bırakmayınız.

1. Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()
2. Yaşınız:
3. Eğitim durumunuz:
4. Hangi bölümde öğrencisiniz?:
5. Medeni haliniz:
6. Yaşamınızın çoğunu geçirdiğiniz yer: büyükşehir () şehir () kasaba () köy ()
7. Ailenizin aylık toplam geliri:
8. Siz dâhil kardeş sayınız:
9. Ailenizde kaçınıcı çocuksunuz:
10. Annenizin eğitim düzeyi:
11. Babanızın eğitim düzeyi:
12. Annenizin mesleği:
13. Babanızın mesleği:

Ek 11: Gönüllü Katılımcı Bilgilendirme Formu

Bu çalışma, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Psikoloji Bölümü Genel Psikoloji Yüksek Lisansına bağlı olarak Dr. Öğr. Üyesi Meral Gezici Yalçın danışmanlığı altında yürütülen, Psikolog Nihan Kaya'nın Yüksek Lisans tez çalışmasıdır.

Araştırmanın amacı, kişilerin kişilerarası ilişkilerde yaşadıkları sorunlara dair algılarının incelenmesidir. Çalışmaya katılmayı kabul ettiğinizde ilk olarak size verilen ölçeği yanıtlamanız istenecek ardından bir senaryo verilip bu senaryoyu okuduktan sonra senaryoyla ilgili bir anket doldurmanız istenecektir. Çalışma yaklaşık 15 dakika sürecektir. Cevaplarınız tamamıyla gizli tutulacak, bütün cevaplar toplu olarak araştırma amacıyla değerlendirilecektir. Anket ve ölçek genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular içermemektedir. Ancak, katılım esnasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz anketi veya ölçeği cevaplamayı yarıda bırakabilirsiniz. Anket ve ölçek bitince, bu çalışma ile ilgili sorularınız için veya çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Psikolog Nihan Kaya (E-posta: nhn.kaya14@gmail.com) ile iletişim kurabilirsiniz. Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

İsim Soyisim/Baş Harfler:

İmza:

Tarih:

Ek 12: Deney Sonrası Bilgilendirme Formu

Bu araştırmada siz, kişilerin cinsel şiddeti meşru görmelerine kendi ahlaki uzaklaşma düzeylerinin ve mağdur özelliklerinin nasıl etki ettiğini ölçmeyi amaçlayan bir araştırmaya katıldınız. İlk olarak size verilen  l ği doldurdunuz, bu  l kle sizin ahlaki uzaklaşma düzeyiniz belirlenecektir. Sonrasında araştırma için hazırlanmış cinsel şiddet senaryosunu okudunuz ve bu senaryo ile ilgili anket sorularını yanıtladınız. Yanıtladığınız anket soruları cinsel şiddet olayını ne kadar meşru g rd ğ n z n düzeyini ortaya koyacaktır. Benzer araştırmalarda söz konusu konularda size yönelik herhangi bir psikolojik rahatsızlık yaşanmadığı bulunmuştur. Sizi olumsuz etkileyecek herhangi bir durum olmayacaktır. Bu araştırma ile ilgili size ait veriler ve kişisel bilgileriniz gizli tutulacak sadece araştırma kapsamında kullanılacaktır. İlgili uygulama sonrasında olumsuz hissettiğiniz herhangi bir durum var ise bunu araştırmacı arkadaşlarımızla paylaşabilirsiniz. Böyle bir durum halinde araştırma sorumluları gerekli desteği göstereceklerdir.

Araştırmanın  l m gerekliliği açısından burada karşılaştıklarınızı araştırma sonuçlanana kadar kimseyle paylaşmamamız çok önemlidir. Araştırma sonuçlandıktan sonra sonuçları ile ilgili ayrıntılı bilgi almak isterseniz araştırma sorumlularına mail atabilirsiniz. Araştırmaya katıldığınız için çok teşekk rl r.

Psikolog Nihan Kaya (nhn.kaya14@gmail.com)

Araştırma sonucunda sizi olumsuz etkileyen herhangi bir şey oldu mu?

Evet

Hayır